

ACTA MVSEI APVLENSIS

APVLVM XLIX

series *ARCHAEOLOGICA ET ANTHROPOLOGICA*

Fondator

ION BERCIU

Editor

GABRIEL T. RUSTOIU

Colegiul editorial

RADU ARDEVAN - Universitatea „Babeş-Bolyai”, Cluj-Napoca

NIKOLAUS BOROFFKA - Deutsches Archäologisches Institut, Berlin

DANIEL DUMITRAN - Universitatea „1 Decembrie 1918”, Alba Iulia

NICOLAE GUDEA - Cluj-Napoca

VALER MOGA - Universitatea „1 Decembrie 1918”, Alba Iulia

CHRISTOPHER F. E. PARE - Universitatea „Johannes Gutenberg”, Mainz

ZENO KARL PINTER - Universitatea „Lucian Blaga”, Sibiu

MARIUS PORUMB - Institutul de Arheologie și Istoria Artei, Cluj-Napoca

VOLKER WOLLMANN - Obrigheim

Colegiul de redacție

HORIA CIUGUDEAN - director

ILIE LASCU - secretar de redacție

RADU OTA - membru

CONSTANTIN INEL - membru

GENU POP - webmaster

Adresa de corespondență:

MUZEUL NAȚIONAL AL UNIRII

510010 ALBA IULIA

Str. Mihai Viteazul, 12-14

Tel. 0258/813300

Correspondence address:

MUZEUL NAȚIONAL AL UNIRII

RO – 510010 ALBA IULIA

Mihai Viteazul St., 12-14

Tel. (+40) (258) 813300

revista.apulum@yahoo.com

www.mnuai.ro; www.muzeuluniriiialba.ro; www.anuarulapulum.ro

© 2012 MUZEUL NAȚIONAL AL UNIRII, ALBA IULIA

ISSN – 1013-428X

ISSN – 2247 – 8701

ISSN-L – 2247 – 8701

ACTA MVSEI APVLENSIS

APVLVM

XLIX

series *ARCHAEOLOGICA ET ANTHROPOLOGICA*

ALBA IULIA

MMXII

Tehnoredactare: ILIE LASCU

Traducerea și verificarea textelor în limba engleză: ADINA GOȘA

Textele nepublicate nu se restituie.

S U M A R

CONTENTS – SOMMAIRE – INHALT

STUDII – STUDIES

GHEORGHE LAZAROVICI, CORNELIA-MAGDA LAZAROVICI, BOGDAN CONSTANTINESCU, Despre analizele pieselor de aur din atelierul de bijuterii de la Cheile Turzii – Peștera Caprelor/Peștera Ungurească.....	1
<i>About the analyses of golden artifacts from jewelry workshop at Cheile Turzii /Peștera Caprelor-Peștera Ungurească.....</i>	9
MARIUS CIUTĂ, ANTONIU MARC, Locuirea Decea Mureșului de la Șeușa „Gorgan” (com. Ciugud, jud. Alba).....	13
<i>The Decea Mureșului habitation from Șeușa - „Gorgan” (com. Ciugud, Alba County).....</i>	32
GABRIEL BĂLAN, RADU OTA, Situl arheologic de la Micești - Cigaș (mun. Alba Iulia, jud. Alba).....	41
<i>Archaeological site at Micești – Cigaș (Alba Iulia city, Alba county)</i>	58
BEATRICE CIUTĂ, Contributions to the reconstruction of vegetal diet of Cehăluț-Hajdúbagos communities	63
<i>Contribuții la reconstituirea dietei vegetale a comunităților Cehăluț-Hajdúbagos.....</i>	68
ILIE LASCU, Gropi rituale descoperite în așezarea din prima vârstă a fierului de la Alba Iulia „Recea”.....	73
<i>Ritual pits discovered in the Early Iron Age settlement from Alba Iulia „Recea”.....</i>	81
DOINA BENEĂ, Aspecte militare ale organizării provinciei Dacia pe râul Mureș.....	85
<i>Einige Bemerkungen über die Militärorganisation der Provinz Dacia auf dem Fluss Mureș</i>	98
RADU CIOBANU, Un zeu enigmatic la Apulum: Syrgastos – Pataros - <i>TEIANΩN</i>	103
<i>Un dieu énigmatique à Apulum: Syrgastos – Pataros - TEIANΩN..</i>	107
DANIELA CIUGUDEAN, Another Roman grave with military equipment from Apulum.....	109
<i>Un alt mormant cu echipament militar roman de la Apulum.....</i>	122
LIANA OȚA, Ceramica lucrată cu mâna din mormintele din Moesia Inferior.....	131
<i>Hand-made pottery found in graves from Moesia Inferior.....</i>	140

AUREL DRAGOTĂ, GEORGE TOMEGEA, GABRIEL TIBERIU RUSTOIU, MATEI DRÎMBĂREAN, Materialul numismatic descoperit în necropola de la Pîclișa- „La Izvoare” (mun. Alba Iulia, jud. Alba).....	147
<i>Numismatic material discovered in the necropolis from Pîclișa – ”La Izvoare” (Alba Iulia city, Alba County).....</i>	154
DEZBATERI – DEBATES	
CRISTIAN IOAN POPA, Inelul de devoțiune de la Vinerea și problema inelelor marianice medievale.....	157
<i>The Devotional Ring from Vinerea and the Virgin Mary Monogram Rings in the Middle Age.....</i>	184
RESTAURARE – CONSERVARE – INVESTIGAȚII RESTORATION – CONSERVATION – INVESTIGATIONS	
DAN ANGHEL, Tehnici de prelevare utilizate pentru salvarea optimă a obiectelor de patrimoniu.....	191
<i>On-site sampling techniques used for optimal salvation of heritage objects.....</i>	196
Lista autorilor	199

SITUL ARHEOLOGIC DE LA MICEȘTI - *CIGAȘ* (MUN. ALBA IULIA, JUD. ALBA)

GABRIEL BĂLAN,
RADU OTA

Muzeul Național al Unirii Alba Iulia

Cuvinte-cheie: așezare, ceramică, cistă de cărămidă, comunitate, enclavă, expansiune, necropolă
Keywords: settlement, pottery, brick cist, enclave, community, expansion, necropolis

Situl arheologic din raza localității Micești, din punctul *Cigaș*, a devenit cunoscut lumii științifice recent, fiind descoperit de studenții ai Universității „1 Decembrie 1918” din Alba Iulia care au efectuat cercetări de suprafață la finalul anilor 1990¹. Se pare că acest sit fusese explorat și înainte de acest moment. În bibliografia de specialitate sunt menționate materiale arheologice descoperite în punctul *La Ijac*². Zona cunoscută sub acest nume se află în apropierea punctului *Cigaș*, mai exact la câteva zeci de metri spre sud – sud-est, în lunca joasă a râului Ampoi. Tot în Micești, în punctul *Valea luncii*, zonă aflată pe partea dreaptă a râului Ampoi, este atestată o așezare cu mai multe niveluri de locuire atribuite culturii Coțofeni (faza I), Wietenberg (faza II) și Gáva („Hallstatt B-C”)³. În perimetrul acestei așezări a fost cercetat și un mormânt de înhumăție atribuit culturii Wietenberg⁴. Foarte probabil ca toate cele trei puncte, *Cigaș*, *La Ijac* și *Valea luncii*, să desemneze în realitate același sit. Un argument în plus în favoarea acestei afirmații ar fi că materialele descoperite în punctele *La Ijac* și *Valea luncii* datează din aceleași perioade istorice cu o parte din materialele descoperite în cercetările arheologice recente efectuate în punctul *Cigaș*.

Fragmentele ceramice descoperite în perieghezele efectuate în 1998-1999 în situl de la *Cigaș* au fost publicate în anul 1999⁵. Tot în acest an, un colectiv de cercetare alcătuit din arheologi de la Institutul de Arheologie și Istoria Artei din Cluj-Napoca și de la Universitatea „1 Decembrie 1918” din Alba Iulia a efectuat o săpătură arheologică având ca scop sondarea sitului în locul unde fusese observată o concentrare masivă de materiale arheologice în arătură, localizată în partea de est a terasei. Au fost descoperite mai multe

¹ Rustoiu 1999.

² Andrițoiu 1989, p. 46; Andrițoiu 1992, p. 27 – săpături efectuate în 1948-1949 de către I. Berciu și K. Horedt; Boroffka 1994, p. 15; Ciugudean 1999, p. 121-122, fig. 16/7-12; 17/1-8; 18.

³ Radu 1967, p. 578; Ciugudean 1990, p. 70; Moga, Ciugudean 1995, 127; Ciugudean 2000, 47, 75, nr. 383, pl. 25-26; 27/4-6.

⁴ Ciugudean 1990, p. 69-70; Andrițoiu 1992, p. 33; Moga, Ciugudean 1995, 127.

⁵ Rustoiu 1999.

complexe arheologice care se adânceau dintr-un strat arheologic gros de 0,20-0,30 m: o groapă din perioada eneolitică, un mormânt din prima fază a epocii bronzului (?), un complex alcătuit din mai multe vase identificat pe nivelul de călcare preistoric, din prima epocă a fierului (cultura Gáva)⁶. În ultimii 5 ani, în zona sitului din punctul *Cigaș*, se construiește un cartier rezidențial (Orizont) care cuprinde amenajarea de drumuri, de rețele electrice, apă și gaz, și construirea de case particulare. Au fost executate și cercetări arheologice preventive în anul 2007, pe amplasamentul unei case de pe strada Orizont 24, în partea de nord a sitului, descoperindu-se șapte complexe arheologice datând din epoca bronzului mijlociu (cultura Wietenberg) și din perioada târzie a epocii bronzului (grupul Cugir - Band)⁷. În anul 2009, au fost efectuate cercetări arheologice preventive având ca scop obținerea certificatului de descărcare arheologică pe traseul unei conducte de gaz ce urma să fie instalată pe majoritatea străzilor din cartierul Orizont⁸. În total erau 7520 m liniari de șanț în care urma să fie instalată conducta de gaz. Metodologia de cercetare a fost următoarea: șanțurile, având lățimea de 0,25-0,40 m și adâncimea de 0,90-1,10 m, au fost executate mecanic, arheologii asigurând supravegherea lucrărilor pentru observarea unor eventuale complexe arheologice. În urma cercetărilor arheologice preventive din 2009 s-a putut delimita cu siguranță situl de la *Cigaș*. Pe străzile aflate la vest și sud-vest de strada principală Uranus, care traversează de la sud-est la nord-vest cartierul Orizont, nu au fost înregistrate straturi sau complexe arheologice. Situl arheologic se limitează în partea de est a cartierului, pe străzile Orizont 4, Orizont 6, Orizont 8, Orizont 10, *Cigaș*, Orizont 12, Orizont 14, Orizont 16, Orizont 18, Orizont 20, Orizont 24, Orizont 26, Uranus și Orizont 2, și doar în jumătatea estică a străzilor. Dintre străzile aflate în partea de est a cartierului, doar pe străzile Orizont 24 și Uranus nu au fost identificate complexe arheologice, unde, ulterior, a fost instalată conducta de gaz. Săpăturile arheologice au fost executate în funcție de deschiderea mecanică a șanțurilor de către firma de construcții. În colaborare cu această firmă, am ajuns la următoarea metodologie de lucru: conducta a fost instalată pe întregul traseu al șanțului cu condiția să fie deschise mecanic casele în dreptul complexelor arheologice identificate, de o parte și de alta a șanțului.

În urma cercetărilor arheologice preventive din anul 2009 au fost identificate 110 complexe arheologice care datează din perioada eneoliticului (cultura Coțofeni), epoca bronzului timpuriu, epoca bronzului mijlociu (cultura Wietenberg), perioada târzie a epocii bronzului (cultura Wietenberg și grupul

⁶ Paul *et alii* 2002.

⁷ Colectivul de cercetare a fost alcătuit din Constantin Inel (responsabil) și Radu Ota.

⁸ Colectivul de cercetare a fost alcătuit din Gabriel Tiberiu Rustoiu (responsabil), Gabriel Bălan și Radu Ota; beneficiarul contractului a fost Mircea Trifu, iar executantul lucrărilor de construcție E-On Gaz Târgu-Mureș.

Cugir - Band), prima epocă a fierului (cultura Gáva și cultura Basarabi), a doua epocă a fierului (sec. II a. Chr. – I p. Chr.), epoca medievală timpurie. Multe dintre aceste complexe au fost cercetate parțial. A fost observat un singur strat arheologic, având grosimea de 0,15-0,30 m. Acesta este suprapus de stratul arabil / vegetal și suprapune straturile sterile din punct de vedere arheologic (două straturi identificate de noi: un strat lutos de culoare brună deschisă și un strat de lutos-nisipos de culoare galbenă).

Fig.1. Cartierul Orizont pe harta municipiului Alba Iulia.

Rândurile care urmează se doresc a fi o prezentare cât mai succintă a sitului arheologic de la *Cigaș* (cartierul Orizont), care să includă localizarea exactă a sitului, principalele descoperiri, importanța sitului pentru cunoașterea comunităților umane care au trăit în trecut în sud-vestul Transilvaniei, problemele actuale legate de dezvoltarea urbană care, din nefericire, afectează și acest sit.

Situl se află la 5 km nord-vest de vărsarea râului Ampoi în Mureș, pe prima terasă de pe partea dreaptă a Ampoiului. Această terasă oferă o largă vizibilitate atât pe valea Ampoiului, spre nord și nord-vest, cât și pe valea Mureșului, spre est, spre dealurile Podișului Secașelor. Zona este înconjurată de dealurile joase (400 – 600 m altitudine) ale Munților Trascău: spre sud se află Dealul Mamut și spre nord-est Dealul Bilag. Spre vest și nord-vest se pot

observa vârfurile înalte de peste 1200 m ale Munților Trascău, printre ele și Piatra Craivii, Vârful Albii și Dâmbău.

Descoperirile arheologice aparținând unor epoci diferite nu sunt răspândite uniform pe întreaga suprafață a sitului (în jur de 11 ha) de la *Cigaș*. Complexele arheologice din perioada eneolitică aparținând culturii Coțofeni se concentrează în jumătatea sudică a sitului, fiind identificate pe străzile (de la nord la sud) Cigaș, Orizont 10, Orizont 6, Orizont 4 și Orizont 2. Vestigiile databile în bronzul timpuriu sunt dificil de plasat în spațiu, singurul complex arheologic fiind descoperit pe strada Orizont 10. În sondajele executate în 1999 în partea de sud-est a sitului au fost descoperite mai multe materiale ceramice databile în bronzul timpuriu⁹. Multe alte materiale ceramice provin din arături, fiind deja publicate¹⁰. Cultura Wietenberg este reprezentată de o serie de complexe cercetate în 2007 și 2009. În 2007 au fost săpate două gropi în extremitatea de nord a sitului, pe strada Orizont 24. Sondajele efectuate în 2009 nu au intersectat complexe în partea de nord, acestea concentrându-se între străzile Orizont 12 (nord) și Orizont 4 (sud). Descoperirile atribuite de noi grupului Cugir - Band se răspândesc pe întreaga suprafață a sitului, complexe arheologice fiind descoperite, de la nord la sud, pe străzile Orizont 24, Orizont 22, Orizont 20, Orizont 14, Cigaș și Orizont 4. Cultura Gáva este prezentă mai ales în jumătatea de nord a sitului, complexe arheologice fiind puse în evidență pe străzile Orizont 12 și Orizont 20. În sondajele din 1999, din zona de sud-est a sitului, a fost descoperit și un complex atribuit culturii Gáva¹¹. Complexele culturii Basarabi sunt relativ rare și se concentrează în zona centrală, pe străzile Orizont 14 și Orizont 6. Epoca La Tène este reprezentată de câteva gropi identificate pe strada Orizont 14 și alte materiale din strat de pe strada Cigaș. Complexele din epoca medievală timpurie se răspândesc pe întreaga suprafață a sitului, acestea fiind identificate pentru prima dată în 2009. Un mormânt de inhumație a fost descoperit pe strada Orizont 2, însă lipsesc elementele de datare. Tot în această zonă, în 1999, fusese cercetat un mormânt de inhumație depus în poziție chircită, datat cu probabilitate în epoca bronzului timpuriu¹².

Stratigrafia verticală a sitului (pl. III) se prezintă relativ simplu: este prezent un singur strat arheologic de culoare brun-închisă având o grosime care variază între 0,15-0,35 m. Acesta este suprapus de un strat arabil care se evidențiază față de stratul de cultură prin nuanța mai deschisă. Terenul pe care acum se construiește cartierul Orizont a fost utilizat în trecut pentru agricultură. Stratul steril din punct de vedere arheologic diferă de la o zonă la alta. În general

⁹ Paul *et alii* 2002, pl. III-V.

¹⁰ Rustoiu 1999, p. 95, pl. II/2-3, 5-6, 8-12, 14-15; III; Popa 2005, p. 60-72, pl. 23-29; Popa 2010, pl. 23-29.

¹¹ Paul *et alii* 2002, p. 10, pl. II/ planul secțiunii S. IX.

¹² Paul *et alii* 2002, p. 10, pl. II/planul secțiunii S. II.

sunt trei tipuri de straturi: un strat lutos-nisipos de culoare galbenă, un strat lutos de culoare brun-deschisă și un strat de pietriș amestecat cu lut de culoare galbenă. Stratul de cultură are culoarea brun-închisă și are o consistență nisipos-lutoasă. Zona de concentrare maximă de materiale și complexe arheologice se află în partea centrală a sitului (străzile Orizont 12, Cigaș și Orizont 10) unde se observă că terenul este ușor mai ridicat. Aici se întâlnesc și situații în care complexele arheologice de tip adâncit se intersectează și se suprapun.

Cronologic, purtătorii culturii Coțofeni sunt primii care se stabilesc pe prima terasă a râului Ampoi din zona *Cigaș*. Complexele arheologice se caracterizează prin gropi sau bordeie adâncite în stratul steril din punct de vedere arheologic. Cu certitudine pot fi atribuite culturii Coțofeni un număr de 10 complexe, cele mai multe fiind cercetate parțial. Materialul ceramic se prezintă extrem de fragmentat. Au putut fi reconstituite, totuși, câteva forme de vase precum oalele (pl. V/1, 3), borcanele, străchinile, castroanele (pl. V/10), cămile și ceștile (pl. V/7-9). Decorul este foarte bogat și ocupă o mare parte din vas, doar o parte din zona inferioară, de la bază, rămâne nedecorată (în rest, sunt cazuri în care vasul este decorat neîntrerupt până pe buză, inclusiv). Incizarea este tehnica cea mai utilizată de către comunitățile care au confecționat ceramica din perioada eneoliticului final. Aceasta este realizată în diferite moduri: se întâlnesc inciziile late sub forma unor șanțulețe, uneori mai late, alteori mai înguste (pl. V/2-5); sunt și cazuri în care aceste șanțulețe ajung să dea impresia de alveole dispuse în așa fel încât să redea aceleași motive (pl. V/1); sunt prezente și incizii ușoare, fine, care, cantitativ, sunt mult mai reduse pe fragmentele ceramice descoperite (pl. V/5). Impresiunile (pl. V/2-4, 10) sunt realizate cu unghia, cu vârful degetului sau cu o margine ascuțită a unui obiect. Pot fi mai mari sau mai mici, în funcție de locul în care sunt executate, de dimensiunile vasului, de grosimea benzilor în relief etc. Frecvent, acestea decorează brăurile simple dispuse orizontal sub buză sau pe gâtul vaselor, sau vertical în cazul ulcioarelor cu decor în registre alternante. De multe ori formează câte două-trei rânduri orizontale de impresiuni aplicate sub buză sau pe umăr. Impresiuni mai subțiri, dar uneori mai lunguiețe decorează umărul profilat al străchinilor, de obicei câte două rânduri dispuse orizontal. Decorul plastic este reprezentat de brăuri în relief, de obicei nu prea pronunțate, ușor sesizabile și de fiecare dată sunt decorate cu impresiuni (pl. V/2-4). Proeminențele conice duble sunt prezente doar pe străchini, fiind aplicate pe umărul profilat, unde întrerupe decorul incizat sau realizat prin impresiune. Pe un fragment de ulcior apare o combinație unică de proeminențe plastice, mici, care alcătuiesc o linie care delimitează un registru decorat cu incizii. Singulari sunt doi butoni de formă circulară, plați, aflați pe umărul unei oale și dispuși la distanță unul de altul, pe verticală. Decorul cunoscut sub numele de „bob de linte” este prezent pe vasele cu decor bogat și sunt aplicate în zona gâtului și / sau a umărului (pl. V/2). Canelurile (pl. V/6-9)

sunt prezente pe cești și căni și sunt executate pe zona corpului de la umăr spre bază, la care nu ajung, pierzându-se ușor. Ele sunt dispuse vertical sau ușor oblic, doar într-un singur caz fiind dispuse oblic și vertical pe același vas. Formele și tipurile de decor au bune analogii în siturile fazei I a culturii Coțofeni, după periodizarea alcătuită de P. Roman¹³ și utilizată simplificat de H. Ciugudean¹⁴, de la Vinerea – *Tăbărăște*¹⁵, Micești – *Valea Luncii*¹⁶, Petrești¹⁷, Bratei – *Nisipărie*¹⁸, Tărtăria – *Gura Luncii*¹⁹, Vințu de Jos – *Deasupra satului*²⁰, Agrișteu – *Cetate*²¹, Filiaș²², Deva – *Strada Lenin*²³, Bernadea – *Dâmbău*²⁴, Răhău – *Budurăul ciobănelului*²⁵, Cefa – *Feleștăniar*²⁶, Sebeș – *Dealul de lut*²⁷, Leliceni – *Locu oprit*²⁸, Iaz – *Dâmb*²⁹ etc. Așezările de la Vințu de Jos, Micești – *Valea Luncii* și Vinerea sunt considerate cele mai timpurii datorită prezenței ceramicii canelate³⁰. O încadrare similară se poate propune și pentru așezarea de la Micești – *Cigaș*.

Epoca bronzului timpuriu este reprezentată de materiale ceramice de tip Gornea - Orlești (P. Roman³¹) / Gornea – Foeni (C. I. Popa³²) / Iernut (H. Ciugudean³³), publicate în dese rânduri din punctul *Cigaș*, toate materialele provenind din cercetări de suprafață și din sondajele din 1999³⁴. În săpăturile efectuate în anul 2009 au apărut materiale ceramice caracterizate prin decorul realizat cu măturicea (*Besenstrich*) (pl. VI/1-7, 11-13, 15), incizii realizate cu pieptenele (*Kammstrich*) (pl. VI/9, 14) și impresiuni textile (*Textilmuster*) (pl. VI/8). Se adaugă și decorul plastic alcătuit din brăuri alveolate care este utilizat

¹³ Roman 1976, p. 35-49.

¹⁴ Ciugudean 2000, p. 45-51.

¹⁵ Ciugudean 2000, p. 47, pl. 20-24.

¹⁶ Ciugudean 2000, p. 47, pl. 25-26, 27/4-6.

¹⁷ Ciugudean 2000, p. 47, pl. 27/1-3, 7; 28/2, 4-5, 7-8; 29/7-9.

¹⁸ Roman 1976, p. 38, pl. 55/16-18; 56; 57/1, 7; Ciugudean 2000, p. 47, pl. 39.

¹⁹ Ciugudean 2000, p. 47.

²⁰ Ciugudean 2000, p. 47; Andrițoiu *et alii* 2004, p. 146-148, pl. XII-XIII, XIV/1.

²¹ Roman 1976, p. 38, pl. 58; Ciugudean 2000, p. 147, pl. 40.

²² Sztánsuj, Körösfői 2009, fig. 4-9.

²³ Rotea 1987, p. 475-479, pl. I-III; Ciugudean 2000, p. 147, pl. 37/1-3; 38.

²⁴ Ciugudean 2000, p. 147, pl. 41.

²⁵ Ciugudean 2000, p. 147, pl. 30/1-2, 5.

²⁶ Crișan 1988, p. 339-342, pl. I-IX; Ciugudean 2000, p. 147, pl. 33-36.

²⁷ Ciugudean 2000, p. 47, pl. 28/1, 3, 6; 29/1-6, 10.

²⁸ Roman 1976, p. 36, 38, pl. 53/1-19; Ciugudean 2000, p. 47.

²⁹ Petrovsky, Cadariu 1979, p. 39-41, pl. IV-VI; VII/1-5; Ciugudean 2000, p. 47-48, pl. 43-45.

³⁰ Ciugudean 2000, p. 46-48.

³¹ Roman 1986, p. 31, fig. 7 (grupul Gornea-Vodneac).

³² Popa 2010, p. 82-106.

³³ Ciugudean 1996b, p. 110-112.

³⁴ Rustoiu 1999, p. 95, pl. II/2-3, 5-6, 8-12, 14-15; Paul *et alii* 2002, p. 10-14, pl. III/5-9; IV/3-9; V/1-10, 13-14; Popa 2005, p. 60-72, pl. 23-29; Popa 2010, pl. 23-29.

în combinație cu decorul scrijelit cu măturicea sau cu decorul incizat (pl. VI/10, 14). Ceramica fină este de culoare neagră pe interior, bine lustruită, și cenușiu-maronie la exterior. Un singur complex de tip adâncit (C. 42) poate fi atribuit acestei perioade, contextul descoperirii fiind complicat de o serie de intersectări și suprapuneri de complexe arheologice din epoci diferite (cultura Coțofeni, bronz timpuriu, cultura Wietenberg, bronz târziu) în zona străzii Orizont 10. Mai multe fragmente ceramice provin din strat. Orizontul Gornea – Orlești sau, mai nou, Gornea - Foeni este specific fazei Bronz timpuriu III din Banat, Oltenia și Transilvania, fiind încadrat în cronologia absolută între 2300/2200 – 2000/1900 a. Chr.³⁵

Fig. 2. Vatra amenajată (fazele 2 și 3) în groapa C. 33 din epoca bronzului mijlociu (cultura Wietenberg III/C).

Cultura Wietenberg este bine reprezentată în punctul *Cigaș* de mai multe gropi având funcționalitate diversă. Alături de așa numitele gropi menajere sau de provizii, se remarcă două gropi a căror utilitate poate fi reconstituită. Complexul C. 33 este o groapă în care a fost amenajată o vatră care prezintă alte 2 faze de refacere (fig. 2). C. 7 este o groapă de formă circulară în plan și tronconică în secțiune, în care se afla depus un schelet uman, având, deci, un caracter ritualic (fig. 4). La baza gropii de formă circulară în plan și tronconică în secțiune a fost observată următoarea situație: în zona centrală se aflau resturi arse (cenușă, pigmenți de cărbune, pământ ars de

culoare roșiatică) reprezentând urmarea unui foc cu caracter ritualic. În nișa rezultată în urma amenajării gropii de formă tronconică, cu diametrul bazei mai mare, se afla scheletul depus într-o poziție semi-chircită, orientat sud-est – nord-vest, la adâncimea de 1,80 m de la nivelul actual de călcare. O ceașcă face parte din inventarul funerar, aceasta fiind depusă la picioarele defunctului (pl. IX/6). La același nivel cu scheletul și ceașca se afla un fragment de strachină (cu

³⁵ Popa 2010, p. 106.

analogii mai ales în mediul Cehăluț – Hajdúbágos³⁶) descoperit tot în interiorul nișei, dar în partea opusă scheletului (pl. IX/9). În stratul de umplere a gropii și în resturile arse din centrul acesteia se aflau materiale ceramice tipice fazei Wietenberg IV/D (pl. IX/1-5). Un mormânt de inhumație atribuit culturii Wietenberg fusese cercetat la Micești în malul râului Ampoi, în punctul *Pe luncă /Valea luncii*³⁷.

Fig. 3. Strachină decorată în tehnicile împunsăturilor simultane (*Zahnstempelung*) și inciziei cu liniile și punctele umplute cu pastă albă (C. 33).

Alte complexe aparținând culturii Wietenberg sunt gropile C. 4, C. 6, C. 33, C. 45 și C. 55. În afara ceramicii, sunt prezente două ciocane mici din piatră, în curs de prelucrare, descoperite în gropile C. 7 (pl. IX/7) și C. 6 (pl. IX/8). O coadă de lingură, din lut ars, a fost descoperită în C. 7 (pl. IX/4).

Analizarea formelor, motivelor și ornamentelor ceramice indică faptul că în situl din punctul *Cigaș* sunt prezente ultimele două faze de evoluție ale culturii Wietenberg: faza III³⁸ sau C³⁹, considerată specifică bronzului mijlociu, și faza IV⁴⁰ sau D⁴¹, specifică primei etape a bronzului târziu. Faza III / C este reprezentată de gropile C. 33, C. 6, C. 32 și C. 4. Groapa rituală C. 7 conține materiale ceramice specifice ultimei faze a culturii Wietenberg.

Ceramica Wietenberg III/C de la *Cigaș* constă din forme specifice întâlnite în alte situri contemporane: căni cu toartă supraînălțată (pl. VII/4),

³⁶ Kovács 1970, pl. 3/11.

³⁷ Ciugudean 1990, p. 69-70; Andrițoiu 1992, p. 33; Moga, Ciugudean 1995, 127.

³⁸ Chidioșan 1980, p. 77-81; Andrițoiu 1992, p. 51-53.

³⁹ Boroffka 1994, p. 250, 286-288.

⁴⁰ Chidioșan 1980, p. 81-84; Andrițoiu 1992, p. 53-54; Rotea 1994; Ciugudean 1999.

⁴¹ Boroffka 1994, p. 251, 286-288.

străchini (pl. VII/3, 5-10; pl. VIII/5-6, 8), cești (pl. VII/2), castroane simple sau lobate, oale (pl. VIII/2-3, 4, 8). Tehnicile de ornamentare prezente la Cigaș sunt decorul plastic, canelura, incizia, împunsături simultane (*Zahnstempelung*), ștampilarea. Motivele obținute sunt diverse în funcție de tehnica utilizată. Decorul plastic constă din butoni și brâuri crestate (impresiuni) sau alveolate (pl. VIII/3-4, 9) și este prezent pe ceramica uzuală (în general pe oale). Prin canelare se obțin linii dispuse oblic pe corpurile vaselor, în special pe străchini (pl. VII/3, 6), dar și spirale (pe oale) (pl. VIII/2). Decorul incizat redă motive diverse: benzi de linii incizate, paralele, cu spațiul dintre ele umplut cu hașuri incizate în rețea sau cu rânduri de impresiuni triunghiulare sau simple, linii dispuse în rețea, linii incizate simple, motivul *schelet de pește* (pl. VII/1-2, 5-10; pl. VIII/1-2, 5-8). În general, motivele ștampilate triunghiulare sau circulare apar în combinație cu linii incizate (pl. VIII/8). Tehnica împunsăturilor simultane (*Zahnstempelung*) apare mai ales pe ceramica fină și este utilizată în combinație cu celelalte tehnici, mai ales incizia: spațiile dintre liniile incizate sunt umplute în tehnica *Zahnstempelung*. Motivele realizate sunt meandrul, spirala, triunghiul, rombul și cârligul, ornamentând aproape toată suprafața vasului (pl. VII/1-2, 5, 7-10; pl. VIII/1, 5-8). În cazul unor vase se păstrează pasta albă care umplea liniile incizate și impresiunile simultane (fig. 3).

Faza Wietenberg III sau C este considerată specifică pentru ultima etapă a bronzului mijlociu din Podișul Transilvaniei. Această ultimă etapă, denumită Bronz Mijlociu III de F. Gogâltan pentru sud-vestul României, a fost paralelizată cu perioadele Bronz A3-B1 din centrul Europei, având o evoluție în date absolute în intervalul dintre 1650 și cândva înainte de 1500⁴².

Ceramica din groapa C. 7 este diferită de restul complexelor Wietenberg cercetate în situl de la Cigaș. Se disting forme precum ceașca (pl. IX/6), strachina (pl. IX/1, 9), castronul și oala. Tehnicile de ornamentare uzitate sunt decorul plastic, canelura, incizia, împunsăturile succesive late (*breite Absatzstich*) și impresiunile simple. Împunsăturile succesive late redau motive care anterior, în faza III / C, erau executate în tehnica *Zahnstempelung*: spirale, decorul complex realizat din mai multe linii terminate într-un cârlig, linii simple, orizontale (pl. IX/2-3, 5). Canelurile, câte două sau trei rânduri, sunt dispuse în arcade și, de multe ori, încadrează proeminențe împinse din interior (pl. IX/1, 9). Tehnica inciziei este utilizată pentru a realiza linii orizontale, uneori mai multe, dispuse paralel, dar și triunghiuri prezente pe buza unor oale (pl. IX/1-2, 9). Decorul plastic constă din brâuri crestate sau alveolate, dar și din proeminențe împinse din interior (pl. IX/1, 9). Sunt prezente și impresiunile pe brâuri sau dispuse în șiruri orizontale (pl. IX/1, 5, 9). Materiale mai vechi intrate în colecția Muzeului Național al Unirii din Alba Iulia, care provin din punctul *La Ijac*, din

⁴² Gogâltan 1998, p. 199-200.

raza oraşului Alba Iulia (calea lui Ijac se numeşte drumul aflat sub terasa pe care se află situl de la *Cigaş*), publicate de H. Ciugudean⁴³, prezintă aceleaşi caracteristici cu ceramica prezentă în groapa C. 7. Este posibil ca aceste materiale să provină din acelaşi sit.

Fig. 4. Schelet descoperit în groapa C. 7 (cultura Wietenberg IV/D).

Ultima fază a culturii Wietenberg este atestată în Podișul Transilvaniei prin descoperiri precum cele de la Măhăceni⁴⁴, Deuș⁴⁵, Bădeni⁴⁶, Deva - *Cimitirul ceangăilor*⁴⁷, Cetea⁴⁸, Băcăinți⁴⁹, Cluj - *Becaș*⁵⁰, Geoagiu de Sus⁵¹,

⁴³ Ciugudean 1999, p. 121-122, fig. 16/7-12; 17/1-8; 18.

⁴⁴ Ciugudean 1999, p. 108-110, fig. 3-6; 7/1.

⁴⁵ Rotea 1994, p. 43, pl. III.

⁴⁶ Rotea 1994, p. 43, pl. I.

⁴⁷ Andrițoiu 1992, p. 53, pl. 34/1, 3, 5-8; Rotea 1994, p. 43, pl. IV-V.

⁴⁸ Andrițoiu 1992, p. 53, pl. 35/15.

⁴⁹ Andrițoiu 1992, p. 53, pl. 28/2.

⁵⁰ Gogâltan *et alii* 1992; Rotea 1994, p. 43, pl. II.

⁵¹ Ciugudean 1999, p. 110-116, fig. 7/2; 8-12.

Straja⁵², Alba Iulia⁵³ etc. Această fază Wietenberg târzie a fost definită diferit de unii cercetători. M. Rotea propunea denumirea de Bădeni III – Deva pentru asemenea descoperiri, care aparțin unui grup hibrid cu elemente de tip Otomani și Wietenberg⁵⁴. Ulterior, H. Ciugudean utilizează în continuare denumirea de fază Wietenberg IV⁵⁵. În cadrul ceramicii se disting unele tipuri de strachină și căni, motive meandrice, dar și tehnica *Zahnstempelung*, în proporție mult redusă, care se regăsesc și în faza a III-a a culturii Wietenberg. Principalul element caracteristic este utilizarea în cadrul tuturor descoperirilor a decorului realizat în tehnica împunsăturilor succesive late (*breite Absatzstich*), considerată a fi originară din mediul Tei sau Wietenberg III⁵⁶. Și groapa C. 7 prezintă o ceramică cu elemente de tip Wietenberg și Cehăluț – Hajdúbágos (pl. IX/1, 9). Faza Wietenberg IV este specifică primei etape a bronzului târziu, paralelizată cu perioadele Bronz B2-C din Europa Centrală, evoluând cândva înainte de 1500 până în jur de 1400⁵⁷.

Grupul Cugir - Band este reprezentat de mai multe gropi cu materiale ceramice specifice: C. 2, C. 46, C. 59 (pl. IV/1), C. 49, C. 100 și C. 101. Formele întâlnite sunt vasul bitronconic, strachina cu buza invazată, decorată cu caneluri orizontale sau oblice (pl. X/13), strachina cu corp tronconic (pl. X/7), ceașca cu toartă supraînălțată, ceașca tronconică (pl. X/6), vasul-borcă (pl. X/5, 11). Decorul este realizat din incizii cu pieptenele (pl. X/2, 7, 11), caneluri late (pl. X/9-10) și fine (pl. X/8, 12), barbotina (pl. X/1, 5) și decorul plastic. Inciziile cu pieptenele ornamează, în unele cazuri, întregul corp al vaselor, așa cum se întâmplă la anumite străchini cu corp tronconic sau borcane. În situația vaselor bitronconice se aplică decorul incizat cu pieptenele doar în partea inferioară. În cele mai multe cazuri acest decor este aplicat vertical, dar apar și situații în care este dispus și oblic. Canelurile late, dispuse vertical sau oblic, ornamează în general vase cu pereți groși (foarte probabil de la vase bitronconice). Canelurile fine apar pe corpul unor cești și sunt dispuse vertical sau oblic (pl. X/8, 12). Străchinile cu buza invazată prezintă decor canelat aplicat pe și sub buză, orizontal și oblic. Barbotina apare pe vase (borcane, vase mari de provizii) confecționate dintr-o pastă mai puțin îngrijită, fiind aplicată vertical, dar și ușor oblic. Decorul plastic constă din brăuri orizontale, alveolate sau crestate, și proemințe – apucători. Multe vase prezintă suprafața lustruită, de culoare neagră metalică, fiind aplicat și grafit. Este prezentă și tehnica de ardere prin care se obține ceramica bicromă, neagră la exterior și cărămizie sau maronie la

⁵² Ciugudean 1999, p. 116-121, fig. 15; 16/1-6; 17/9.

⁵³ Ciugudean 1999, p. 121-122, fig. 16/7-12; 17/1-8; 18.

⁵⁴ Rotea 1994.

⁵⁵ Ciugudean 1999.

⁵⁶ Gogâltan *et alii* 1992, p. 10-12; Ciugudean 1997, p. 78-79; Ciugudean 1999, p. 128-129.

⁵⁷ Gogâltan 1999-2000, p. 44.

interior. În comparație cu perioada culturii Gáva, această tehnică apare doar sporadic acum.

Materiale ilustrate de tip Cugir - Band sunt puține și provin din descoperirile de la Cugir, Band, Aurel Vlaicu și Florești – *Polus*. Primele materiale de acest tip au fost publicate de K. Horedt care observa încă din 1967 originile din mediul culturii Velatice – Baierdorf⁵⁸. Numele acestui grup este dat la începutul anilor 1990 de H. Ciugudean, care considera ca tipice vasele ceramice din depozitul de la Cugir, care conține obiecte de bronz și aur, și vasele descoperite la Band. Repertoriul formelor și de decor este redus, așa cum apare la nivelul anului 1994⁵⁹. Recent, au fost publicate materiale ceramice din două complexe arheologice din așezarea preistorică de la Florești - *Polus*⁶⁰ și dintr-o groapă de la Aurel Vlaicu - *Izvoru Rece*⁶¹. Alte piese ceramice provin din descoperiri izolate sau din medii învecinate, fiind încadrate de H. Ciugudean în acest grup: Vișinelu, Oarda – *Bulza*, Pianu de Jos, Bădeni, Buza, Nicoleni, Jigodin⁶². Se consideră că grupul Cugir - Band se formează sub influența culturilor mormintelor tumulare, fiind într-o strânsă relație de înrudire cu manifestările culturale de tip Velatice - Baierdorf, care se răspândesc în Austria și Slovacia⁶³. Rămâne de văzut modul în care aceste influențe, poate și însoțite de o prezență efectivă a unor comunități din această zonă, ajung în bazinul intracarpatic. Importantă pentru încadrarea cronologică este prezența obiectelor de bronz și de aur din depozitul de la Cugir, care au fost atribuite seriei Cincu - Suseni, contemporană perioadei Ha. A1 central europene. Au fost publicate în mai multe rânduri contextul descoperirii și obiectele conținute de acest depozit, făcându-se referire și la caracteristicile grupului Cugir - Band⁶⁴.

Cultura Gáva este reprezentată de o serie de complexe adâncite cercetate în anul 2009, printre care se remarcă C. 61, C. 64, C. 96 și C. 97. La acestea se adaugă complexul săpat în 1999 ”constituit din mai multe vase depuse ca ofrandă”⁶⁵. Se remarcă și o groapă în care a fost depus un schelet uman (C. 64), descoperită pe strada Orizont 12 (pl. IV/3). Majoritatea materialului ceramic este fragmentar, însă se pot reconstitui mai multe profile de vase. Sunt prezente forme precum vasul bitronconic, borcanul (pl. XI/8), cana, strachina (pl. XI/3, 5, 10) și castronul. Canelurile late sunt prezente pe fragmente de pereți groși provenind de la vase bitronconice, bicrome, fiind dispuse în ghirlandă, orizontal,

⁵⁸ Horedt 1967.

⁵⁹ Ciugudean 1994, p. 26-27, 35, fig. 5-6.

⁶⁰ Ursuțiu 2009.

⁶¹ Popa, Totoianu 2010, p. 203-212, pl. 73-75.

⁶² Ciugudean 2010, p. 165-166, fig. 2, pl. X.

⁶³ Horedt 1967, p. 46-50; Ciugudean 1994, p. 35.

⁶⁴ Ciugudean 1997, p. 99-134; Ciugudean, Aldea 2005.

⁶⁵ Paul *et alii* 2002, p. 10, pl. II/ planul secțiunii S. IX.

vertical și oblic (pl. XI/1-2, 6-9; XII/1). Se decorează și partea de sub buză, pe interior, a unor castroane, cu caneluri orizontale, paralele. Caneluri fine apar pe corpul unor fragmente de cești (pl. XI/4). Proeminențele simple decorează vasele borcan. Tot pe acest tip de vas sunt prezente alveole circulare pe umărul vasului, obținute prin împingerea pastei (pl. XI/8). Străchinile cu buza invazată sunt nedecorate (pl. XI/3, 5, 10). Ceramica din groapa C. 61 (Pl. IV/2) prezintă o serie de caracteristici specifice unui orizont de final al culturii Gáva în Transilvania. Se individualizează un fragment ceramic dintr-un vas bitronconic, prevăzut cu o proeminență – apucătoare plasată pe diametrul maxim (pl. XII/4). Asemenea vase, dar cu butoni dispuși sub diametrul maxim, sunt specifice finalului culturii Gáva în Transilvania, fiind descoperite la Teleac, numai în nivelul 3⁶⁶. O strachină fragmentară din pastă fină de culoare cărămiziu-gălbuie, decorată cu caneluri oblice pe diametrul maxim și cu buton, cu buza evazată, are analogie în nivelul 2 de la Teleac, din strat⁶⁷. Tot aici a fost descoperit și un vas întregibil cu toartă supraînălțată (pl. IV/2), decorat cu trei butoni dispuși simetric deasupra diametrului maxim, dintr-o pastă semifină, de culoare brun-cărămizie (pl. XII/3; fig. 5).

Așezarea Gáva de la Micești, prin inventarul ceramic din complexele cercetate în 2009, prezintă analogii în nivelurile 2 și 3 de la Teleac⁶⁸, în așezările de la Mediaș⁶⁹, Lechința de Mureș⁷⁰, Tilișca⁷¹ etc., având o evoluție la nivelul perioadei Hallstatt B din Europa Centrală.

Prima epocă a fierului este reprezentată în situl de la Micești și de două complexe (gropile C. 23 și C. 39) databile în perioada mijlocie, aparținând culturii Basarabi. Ceramica este specifică fazei clasice: străchini cu buza invazată decorate cu caneluri oblice (pl. XIII/2, 6), decorul realizat în tehnica șnurului fals (pl. XIII/1, 4-5, 7), motive geometrice realizate prin incizare (pl. XIII/4-5); combinația de decoruri canelate și șnur fals se regăsește în partea superioară a două vase bitronconice (pl. XIII/1, 5). Această fază, considerată clasică, este datată în Transilvania în a doua jumătate a secolului VIII și prima jumătate a secolului VII a. Chr.⁷² Materiale mai timpurii, de tip Gornea-Kalakača, provin din perieghezele efectuate în 1998-1999⁷³.

⁶⁶ Vasiliev *et alii* 1991, p. 120, fig. 31/17.

⁶⁷ Vasiliev *et alii* 1991, fig. 37/7.

⁶⁸ Vasiliev *et alii* 1991, p. 78-101, 118-129.

⁶⁹ Nestor, Zaharia 1961; Zaharia 1965; Pankau 2004a; Pankau 2004b.

⁷⁰ Horedt 1963.

⁷¹ Lupu 1989, p. 57-61, 95-98, pl. 1-5.

⁷² Gumă 1993, p. 232-235; Ciugudean 1997, p. 159; Ursuțiu 2002, p. 75.

⁷³ Rustoiu 1999, p. 103, pl. V/7, 9; VI/3; Ursuțiu 2002, p. 91, nr. 38.

Fig. 5. Vas descoperit în groapa C. 61 (cultura Gáva).

A doua epocă a fierului (epoca La Tène) este prezentă pe strada Orizont 14, unde au fost cercetate două gropi în care se aflau depuse două schelete de câini. Formele ceramice specifice sunt ceașca tronconică⁷⁴ (pl. XIII/11), fructiera⁷⁵ (pl. XIII/10) și vasul de provizii de tip *pithos*⁷⁶ (pl. XIII/9). Acest ultim tip de vas este încadrat cronologic începând cu sec. I a.Chr. datorită faptului că provine din zona litoralului vestic al Pontului Euxin, fiind adus inițial de meșterii greci sosiți după campaniile pontice ale lui Burebista, urmând apoi să fie preluat de olarii daci⁷⁷. La fel ca alte vase de acest tip, datorită dimensiunilor mari, cu siguranță nu a fost adus din acea zonă, fiind produs aici de meșterii daci⁷⁸. Practicarea depunerii rituale de câini în gropi este atestată în epoca dacică, la nivelul anului 1993 fiind repertoriolate 43 de cazuri, dintre care 40 cu schelete întregi⁷⁹. Aflarea celor două gropi rituale la același nivel, cât și prezența vasului de provizii de tip *pithos*, ne indică o datare a complexelor în intervalul cuprins între sec. I a.Chr. – I p.Chr.

Epoca medievală timpurie este caracterizată de o serie de complexe arheologice printre care se remarcă mai multe locuințe adâncite, de formă rectangulară în plan, dotate cu instalații de încălzire / gătit (*pietrare*), un cuptor din lut și o anexă a acestuia, precum și un mormânt de incinerare. Instalațiile de încălzire / gătit sunt de fapt cuptoare amenajate din piatră (inclusiv cupola, care este prăbușită peste vatra amenajată din lut) în colțul locuinței, cu gura înspre

⁷⁴ Gheorghiu 2005, p. 145, fig. 132; 133/1-3.

⁷⁵ Gheorghiu 2005, p. 143, fig. 117-119.

⁷⁶ Gheorghiu 2005, p. 140-141, fig. 105.

⁷⁷ Gheorghiu 2005, p. 140.

⁷⁸ Gheorghiu 2005, p. 140.

⁷⁹ Sîrbu 1993, p. 48, fig. 32; 34; 35/1, 3-4, 6-7; 36; 60/1; 61/2.

interiorul acesteia. O situație interesantă se întâlnește pe strada Orizont 6 unde avem de-a face cu o gospodărie din care fac parte locuința C. 13, cuptorul C. 11 și anexa C. 12 prin care se făcea accesul către gura de alimentare a cuptorului săpat în stratul steril, lutos, de culoare galbenă. La baza anexei C. 12 se afla un vas întreg cu decor lustruit în rețea care își găsește analogii în cultura balcano-danubiană sau de tip Dridu (pl. XIV/3).

Mormântul de incinerare (C. 99) se află în zona de nord-vest a sitului, la 150 m vest de locuința medievală C. 95, ambele aflate pe strada Orizont 20. Urna funerară (pl. XIV/11), lucrată la roata înceată, a fost depusă într-o cistă amenajată din cărămizi romane șampilate. Se pare că acestea provin de la o construcție romană aparținând probabil unei ferme (*villa rustica*) sau unui sat (*vicus*). Pe ștampile sunt imprimate numele legiunii și un antroponim: Leg(io) XIII Ge(mina)/Aur(elius, -elii) Enthim(us, -i)⁸⁰. Este posibil ca în acest loc să se afle necropola adiacentă așezării din punctul *Cigaș*. Din sondajele din anul 2009 rezultă faptul că locuințele erau amenajate în apropierea buzei terasei (maxim 70 m), așezarea fiind răsfirată de-a lungul cursul Ampoiului.

Fig. 6. Cuptorul medieval C. 11 descoperit pe strada Orizont 6.

O situație similară sitului de la *Cigaș* a fost observată la Zalău, unde, pe *Dealul Lupului*, a fost cercetată o necropolă de incinerare în urne alcătuită din 5 morminte în apropierea căreia se află o așezare caracterizată de locuințe, cuptoare și gropi⁸¹. Urna mormântului (C. 99) prezintă asemănări cu numeroase

⁸⁰ IDR III/6, p. 78-79, nr. 151.

⁸¹ Băcuet-Crișan 2011.

vase din necropola de la Ocna Sibiului, datată în secolele VIII-IX⁸². Pe de altă parte nu am întâlnit nici un mormânt amenajat în cistă de cărămidă în grupul Mediaș. Momentan nu putem afirma că acest mormânt singular ar aparține unei necropole birituale caracteristică grupului cultural amintit, din moment ce nu am identificat și alte morminte de incinerare sau inhumație. Mai mult decât atât, deocamdată nu avem atestat nici un mormânt de tip Mediaș în cistă de cărămidă. Descoperirile viitoare vor lămuri probabil această problemă. Cert este că avem asemenea tipuri de morminte în ciste din plăci de gresie, uneori în combinație cu cărămizi și țigle romano-bizantine reutilizate, în necropole birituale de la Dunărea de Jos încadrabile în sec. VIII-X, care aparțin civilizației balcano-danubiene sau de tip Dridu⁸³.

Fig. 7. Vasul descoperit în complexul C. 12 (epoca medievală timpurie).

Prezența unei ceramici evaluate caracteristice civilizației balcano-danubiene sau de tip Dridu (vasul din C. 12 cu decor lustruit în rețea; decorul „în ochi”, inciziile în formă de virgulă culcată orizontal, registrul de linii oblice incizat peste alte ornamente) încadrează aceste descoperiri în grupul Blandiana A, considerat ca o prezență a puterii politice a țaratului bulgar în sudul Transilvaniei până la linia Mureșului, în scopul de a controla zăcămintele de sare și comerțul cu aceasta înspre Pannonia, pe valea Mureșului, undeva între mijlocul sec. IX și primele decenii ale secolului X⁸⁴. Vasele cu decor lustruit au fost aduse în Transilvania tocmai din zona dunăreană, iar ulcioarele amfroidale

⁸² Protase 2004, pl. XVII/24; XIX/81; XX/ 82; XXI/113; XXII/120, 124.

⁸³ Zirra 1963, p. 355-412; Rădulescu, Harțuchi 1967, p. 10, 12, 16, 21-22, 25-27, 29-33, 35, 37-42, 44-45, 50-51; Simion 1971, p. 221-249.

⁸⁴ Madgearu 2001, p. 271-285; Madgearu 2002-2003, p. 41-63.

sunt de tradiție bizantină sud-dunăreană⁸⁵, însă prezența unor vase cu decor incizat sub formă de virgule sau alveole plasate sub buză pledează pentru o datare undeva la mijlocul sec. X⁸⁶ pentru așezarea de la *Cigaș*. Analogii pentru astfel de materiale ceramice se regăsesc la Alba Iulia, în interiorul fostului castru roman: la Palatul Episcopal⁸⁷, în punctul Monetărie și în zona sud-vestică⁸⁸. De asemenea descoperiri similare sunt identificate în așezarea și necropola de la Blandiana⁸⁹ și în cimitirul de la Sebeș⁹⁰. În zona Dunării de Jos vestigiile ale civilizației balcano-danubiene au fost reperate în așezările de la Bucov-Ploiești⁹¹ și Dridu⁹², cât și în necropolele birituale de la Izvorul⁹³, Răvanca⁹⁴, Nalbant⁹⁵, Castelu⁹⁶, Histria – Capul Viilor⁹⁷, Sultana⁹⁸ și Obârșia-Olt⁹⁹.

Urna mormântului este mai puțin evoluată ca tehnică de confecționare în raport cu ceramica din așezare, dar asta nu înseamnă că nu ar putea aparține aceluiași grup cultural, respectiv Blandiana A, care reprezintă la rândul său o fază evoluată a civilizației balcano-danubiene sau de tip Dridu¹⁰⁰. Practicarea incinerăției în spațiul intracarpatic este datată în intervalul secolelor VII-IX și este legată de prezența unor grupuri de origine slavă documentate de grupurile Nușfalău-Someșeni și Mediaș¹⁰¹. Pe baza câtorva descoperiri se pare că în necropolele grupului Blandiana A există și morminte de incinerăție, puține la număr, care ne arată că unii indivizi ai acestor comunități au ales să păstreze probabil până la începutul sec. X ritul incinerăției, specific zonei lor de origine, mai precis linia Dunării de Jos. Este vorba despre patru morminte de incinerăție în urnă descoperite la Alba Iulia - *Stația de Salvare* care ar aparține cimitirului nr. 1, încadrat în grupul Blandiana A¹⁰². Dar există în același cimitir opt morminte de inhumație cu cistă de *tegulae* romane refoolosite, care se întâlnesc în

⁸⁵ Madgearu 2002-2003, p. 51.

⁸⁶ Cosma 2011, p. 64-66, Tab. 41/Type 3.42. Acest tip de decor este încadrat de autor în intervalul 960-1000 pentru necropolele din Transilvania.

⁸⁷ Marcu Istrate 2008, p. 77-82, pl. 46-48.

⁸⁸ Heitel 1985, p. 224-225; Heitel, Dan 1986, p. 188, fig. 2-3.

⁸⁹ Aldea, Ciugudean 1981, p. 145-151; Anghel, Ciugudean 1987, p. 179-197.

⁹⁰ Simina 2002, p. 47-50.

⁹¹ Comșa 1978, p. 66-80, Fig. 48-66.

⁹² Nestor 1958, p. 371-383; Nestor, Zaharia 1959, p. 593-601, pl. 2-3; Zaharia 1967.

⁹³ Mitrea 1967, p. 443-463.

⁹⁴ Ciupercă, Mirea 2010, p. 124, Pl. XVIII, 28.

⁹⁵ Simion 1971, p. 221-249.

⁹⁶ Rădulescu, Harțuchi 1967, p. 10, 12, 16, 21-22, 25-27, 29-33, 35, 37-42, 44-45, 50-51.

⁹⁷ Zirra 1963, p. 355-412.

⁹⁸ Mitrea 1988, p. 91-141.

⁹⁹ Toropu, Stoica 1972, p. 163-189.

¹⁰⁰ Madgearu 2002-2003, p. 51.

¹⁰¹ Țiplic 2002-2003, p. 13; Pinter *et alii* 2006, p. 37-42.

¹⁰² Ciugudean 1996a, p. 6; Blăjan, Botezatu 2000, p. 453-469; Ciugudean 2006, p. 13.

necropolele birituale de la Dunărea de Jos¹⁰³. Încă nu putem face o relaționare clară între mormântul cercetat de noi și așezare.

Dezvoltarea unui cartier de locuințe în zona sitului de la *Cigaș* obligă la efectuarea de săpături arheologice preventive cu scopul salvării complexelor și artefactelor datând din perioade istorice diferite. Viitoarele săpături arheologice vor aduce cu siguranță informații care vor ajuta la înțelegerea cât mai completă a locuirilor prezente pe această terasă a Ampoiului.

ARCHAEOLOGICAL SITE AT MICEȘTI – *CIGAȘ* (ALBA IULIA CITY, ALBA COUNTY)

ABSTRACT

Archaeological excavations carried out since 2009 in a new residential quarter named *Orizont*, between Alba Iulia and Micești, revealed the existence of a great and complex site with settlements which can be dated to the Eneolithic period (Coțofeni culture), Early Bronze Age, Middle Bronze Age (Wietenberg culture), Late Bronze Age (Wietenberg culture and Cugir - Band group), Early Iron Age (Gáva and Basarabi culture), Later Iron Age (1st century B.C – 1st century A.D.) and Early Medieval Age (the end of 9th – first half of the 10th centuries). 110 were identified features (dwellings, cult pits, waste pits, annexes and an incineration grave). The site is situated 5 km north-west of the confluence of rivers Ampoi and Mureș.

The bearers of the Coțofeni culture are represented by ten certain features (hovels and pits). The group *Gornea – Orlești/Foeni/Iernut*, atested through two features, is specific for the Early Bronze Age III in Banat, Oltenia and Transylvania. The Middle and Late Bronze Age are atested by a large number of features belonging to the bearers of the Wietenberg culture, phases III/C and IV/D and the group *Cugir – Band*. The Early Iron Age is represented by some features of *Gáva* culture, with ceramics similar to phases II-III from *Teleac* and, for the middle Hallstatt period we have found some features belonging to the *Basarabi* culture. The *La Tène* epoch is atested by two ritual pits which preserved two dogs skeletons on the bottom and are dated between 1st century B.C. – 1st century A.D.

The last dwelling of the terrace is an Early Medieval settlement dated to the first half of the 10th century and an incineration grave, better said an urn with calcinated bones and ash of the deceased, placed in a brick cist (roman bricks were reused by these inhabitants of the Early Medieval Time), dated probably in the second half of 9th century – the beginning of the 10th century. At this stage of research there are not incineration graves with brick cist in biritual necropolises of the *Mediaș* group, but this type of grave we have found in some biritual cemeteries along both sides of the Danube in the 8th-10th centuries. The *Balkan-Danubian* civilization extended its penetration area into Wallachia, Oltenia and southern Transylvania (here it is named *Blandiana A* group) along with the expansion of Bulgarian power in the 8th and the first half of the 9th centuries. Near Alba Iulia, in the area which contains the sites from *Blandiana*, *Sebeș* and *Alba Iulia*, it seems that an enclave formed, a power centre subjected by the Bulgarians for the salt mines since the second half of 9th – first decades or half of 10th centuries. The settlement at *Micești – Cigaș* is most probable a later phase of the *Blandiana A* group.

LIST OF FIGURES AND PLATES

¹⁰³ Ciugudean 2006, p. 14.

- Fig. 1. The Orizont residential quarter on the map of Alba Iulia, published in 2008.
 Fig. 2. The fireplace in a pit from the Middle Bronze Age (C. 33).
 Fig. 3. Bowl decorated with white incrustation, incised and simultaneous stamp (*Zahnstempelung*) (C. 33).
 Fig. 4. Skeleton discovered in pit C. 7 (Wietenberg IV/D culture).
 Fig. 5. Pot decorated with knobs discovered in pit C. 61 (Gáva culture).
 Fig. 6. The Medieval kiln C. 11 discovered on the Orizont 6 street.
 Fig. 7. The pot discovered in feature C. 12.
- Pl. I. 1. The archaeological site at Micești – Cigaș on a satellite image of Europe (Google Earth); 2. The site photographed from the Mamut Hill; 3. Satellite image with the archaeological site at Micești - Cigaș; 4. The site seen from the lower land of the Ampoi river.
- Pl. II. The distribution of the features on the site at Micești in light of the rescue archaeological research in 2009.
- Pl. III. Stratigraphical sections obtained from rescue archaeological research in 2009 at Micești - Cigaș.
- Pl. IV. 1. The section of pit C. 59 (Cugir - Band cultural group); 2. Ceramics from pit C. 61; 3. Skeleton discovered in pit C. 64 (Gáva culture); 4. Skeleton of a dog discovered in pit C. 83 (Dacian period); 5. Urn grave (C. 99) in brick cist (Early Medieval Age).
- Pl. V. Ceramic materials from the final Eneolithic (Coțofeni culture).
 Pl. VI. Ceramic materials from the Early Bronze Age (Gornea-Orlești cultural group).
 Pl. VII. Ceramic materials from the Middle Bronze Age (Wietenberg III/C culture).
 Pl. VIII. Ceramic materials from the Middle Bronze Age (Wietenberg III/C culture).
 Pl. IX. 1-6, 9. Ceramic materials from the Late Bronze Age (Wietenberg IV/D culture); 7-8. stone hammers (Wietenberg culture).
 Pl. X. Ceramic materials from the Late Bronze Age (Cugir - Band cultural group).
 Pl. XI. Ceramic materials from the Early Iron Age (Gáva culture).
 Pl. XII. Ceramic materials from the Early Iron Age (Gáva culture).
 Pl. XIII 1-8. Ceramic materials from the Early Iron Age (Basarabi culture); 9-11. Ceramic materials from the Later Iron Age (Dacian epoch).
 Pl. XIV. Ceramic materials from the Early Medieval Age (9th century).

Abrevieri bibliografice:

- Aldea, Ciugudean 1981 – I. Al. Aldea, H. Ciugudean, „Noi descoperiri feudal-timpurii la Blandiana (jud. Alba)”, *Apulum*, XIX, 1981, p. 145-151.
- Andrițoiu 1989 – I. Andrițoiu, „Contribuții la cunoașterea culturii Wietenberg în sud-vestul Transilvaniei (I)”, *Sargetia*, XX, 1986-1987 (1989), p. 45-63.
- Andrițoiu 1992 - I. Andrițoiu, *Civilizația tracilor din sud-vestul Transilvaniei în epoca bronzului*, BiblThrac 2, București, 1992.
- Andrițoiu et alii 2004 - I. Andrițoiu, C. I. Popa, N. M. Simina, „Raport de săpătură. Șantierul arheologic Vințu de Jos - „Deasupra satului” (jud. Alba) (1994-1998)”, *ActaMP*, XXVI, 2004, p. 141-192.
- Anghel, Ciugudean 1987 – Ghe. Anghel, H. Ciugudean, „Cimitirul feudal timpurii de la Blandiana (jud. Alba)”, *Apulum*, XXIV, 1987, p. 179-197.
- Băcuceț-Crișan 2011 – D. Băcuceț-Crișan, „Morminte de incinerare medievale timpurii descoperite la Zalău “Dealul Lupului / Farkas Domb” (jud. Sălaj)”, *Crisia*, 41, 2011, p. 113-124.
- Blăjan, Botezatu 2000 – M. Blăjan, D. Botezatu, „Studiul arheologic și antropologic al mormintelor de incinerare prefeudale (sec. VIII) de la Alba Iulia – „Stația de Salvare”, *Apulum*, XXXVII/1, 2000, p. 453-471.

- Boroffka 1994 - N. Boroffka, *Die Wietenberg-Kultur. Ein Beitrag zur Erforschung der Bronzezeit in Südosteuropa*, în *Universitätsforschungen zur prähistorischen Archäologie*, Bd. 19, Bonn, 1994.
- Chidioșan 1980 - N. Chidioșan, *Contribuții la istoria tracilor din nord-vestul României. Așezarea Wietenberg de la Derșida*, Oradea, 1980.
- Ciugudean 1990 - H. Ciugudean, "Noi descoperiri funerare aparținând culturii Wietenberg", *Apulum*, XXVI, 1990, p. 69-77.
- Ciugudean 1994 - H. Ciugudean, "The Hallstatt A Period in Central Transylvania", în H. Ciugudean, N. Boroffka (ed.), *The Early Hallstatt period (1200-700 B.C.) in South-Eastern Europe*, BMA I, Alba Iulia, 1994, p. 25-66.
- Ciugudean 1996a - H. Ciugudean, *Anul 1000 la Alba Iulia - între istorie și arheologie*, Alba Iulia, 1996.
- Ciugudean 1996b - H. Ciugudean, *Epoca timpurie a bronzului în centrul și sud-vestul Transilvaniei*, BibilThr XIII, București, 1996.
- Ciugudean 1997 - H. Ciugudean, *Cercetări privind epoca bronzului și prima vârstă a fierului în Transilvania*, BMA VII, Alba Iulia, 1997.
- Ciugudean 1999 - H. Ciugudean, „Betrachtungen zum Ende der Wietenberg-Kultur”, în N. Boroffka, T. Soroceanu (ed.), *Transsilvanica. Archäologische Untersuchungen zur Älteren Geschichte des Südöstlichen Mitteleuropa. Internationale Archäologie 7*, Rahden/Westf., 1999, p. 107-131.
- Ciugudean 2000 - H. Ciugudean, *Eneoliticul final în Transilvania și Banat: cultura Coțofeni*, Timișoara, 2000.
- Ciugudean 2006 - H. Ciugudean, "Necropola de la "Stația de Salvare", în H. Ciugudean, Z. K. Pinter, G. T. Rustoiu (ed.), *Habitat-religie-etnicitate: descoperiri arheologice din secolele IX-XI în Transilvania. Catalog de expoziție. Habitat-Religion-Ethnicity: 9th-11th Century archaeological Finds in Transylvania*, Alba Iulia, 2006, p. 12-25.
- Ciugudean 2010 - H. Ciugudean, "The Late Bronze Age in Transylvania (With primary focus on the central and Southern areas)", *StComSatu Mare*, 26, 2010, 1, p. 157-202.
- Ciugudean, Aldea 2005 - H. Ciugudean, I. Al. Aldea, "Der erste von Cugir, Kr. Alba, und siene Beziehungen zu den spätbronzezeitlichen Kulturphänomen Siebenbürgens", în T. Soroceanu (ed.), *Bronzefunde aus Rumänien II / Descoperiri de bronzuri din România II*, Bistrița, 2005, p. 95-132.
- Ciupercă, Mirea 2010 - B. Ciupercă, P. Mirea, „Sud-Vestul Munteniei în secolele VIII-X”, *BMJT*, 2, 2010, p. 115-163.
- Comșa 1978 - M. Comșa, *Cultura materială veche românească (Așezările din secolele VIII-X de la Bucov-Ploiești)*, București, 1978.
- Cosma 2011 - C. Cosma, *Funerary Pottery in Transylvania of the 7th – 10th Centuries*, Cluj-Napoca, 2011.
- Crișan 1988 - I. H. Crișan, „Un complex arheologic aparținând culturii Coțofeni descoperit la Cefa (jud. Bihor)”, *Crisia*, 18, 1988, p. 339-351.
- Gheorghiu 2005 - G. Gheorghiu, *Dacii pe cursul mijlociu al Mureșului (sfârșitul sec. II a. Chr. – începutul sec. II p. Chr.)*, Cluj-Napoca, 2005.
- Gogâltan 1998 - F. Gogâltan, „Early and Middle Bronze Age chronology in south-west Romania. General aspects”, în H. Ciugudean, F. Gogâltan (ed.), *The Early and Middle Bronze Age in the Carpathian Basin*, BMA VIII, Alba Iulia, 1998, p. 191-212.
- Gogâltan 1999-2000 - F. Gogâltan, „Aspecte privind metalurgia bronzului în bazinul carpatic. Ciocanele și nicovalele cu toc de înmănușare din România”, *EphNap*, IX-X, 1999-2000, p. 5-59.

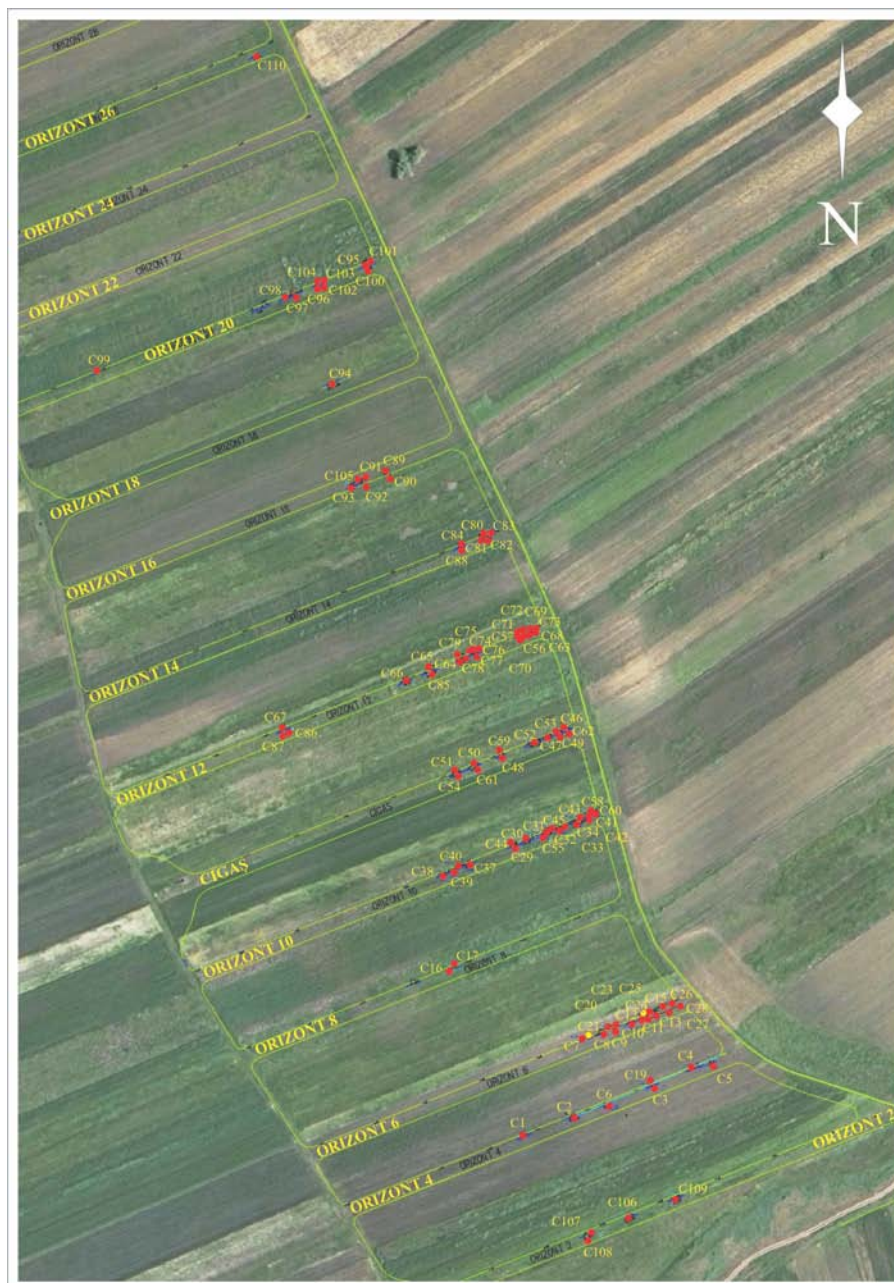
- Gogâltan *et alii* 1992 – F. Gogâltan, S. Cociș, A. Paki, „Săpături de salvare la Cluj-Becaș – 1989”, *EphNap*, II, 1992, p. 7-17.
- Gumă 1993 – M. Gumă, *Civilizația primei epoci a fierului în sud-vestul României*, BiblThr 4, București, 1993.
- Heitel 1985 – R. R. Heitel, „Principalele rezultate ale cercetărilor arheologice din zona sud-vestică a cetății de la Alba Iulia (1968-1977) I”, *SCIVA*, 36, 3, 1985, p. 215-232.
- Heitel, Dan 1986 – R. R. Heitel, D. O. Dan, „Cercetările arheologice efectuate la Alba Iulia punctul „Monetăria”, *MCA*, XVI, 1986, p. 187-189.
- Horedt 1963 – K. Horedt, „Hallstädtische Tierfiguren aus Lechința de Mureș, Rayon Luduș”, *Dacia*, NS, VII, 1963, p. 527-534.
- Horedt 1967 – K. Horedt, „Einflüsse der Hügelgräberkultur und der Velaticer Kultur in Siebenbürgen”, *Germania*, 45, 1967, p. 42-50.
- IDR III/6 – *Inscriptiile Daciei Romane*, vol. III/6, (ed. Cl. L. Băluță), București, 1999.
- Kovács 1970 – T. Kovács, „A hajdubagosi bronzkori temető - Bronze Age cemetery at Hajdubagos”, *Folia Archaeologica*, 21, 1970, p. 27-47.
- Lupu 1989 – N. Lupu, *Tilișca. Așezările arheologice de pe Cățanaș*, București, 1989.
- Madgearu 2001 – Al. Madgearu, „Salt trade and warfare in early medieval Transylvania”, *EphNap*, XI, 2001, p. 271-285.
- Madgearu 2002-2003 – Al. Madgearu, „Transylvania and the Bulgarian Expansion in the 9th and 10th centuries A.D.”, *ActaMN*, 39-40/II, 2002-2003, p. 41-63.
- Marcu Istrate 2008 – D. Marcu Istrate, *Catedrala romano-catolică „Sfântul Mihail” și Palatul Episcopal din Alba Iulia. Cercetări arheologice (2000-2002)*, Alba Iulia, 2008.
- Mitrea 1967 – B. Mitrea, „Unele probleme în legătură cu necropola prefeudală de la Izvorul (r. Giurgiu)”, *SCIV*, 18, 3, 1967, p. 443-463.
- Mitrea 1988 – B. Mitrea, „La nécropole birituelle de Sultana”, *Dacia*, N.S., XXXII, 1-2, 1988, p. 91-141.
- Moga, Ciugudean 1995 – V. Moga, H. Ciugudean, *Repertoriul arheologic al județului Alba*, BMA II, Alba Iulia, 1995.
- Nestor 1958 – I. Nestor, „Contributions archéologiques au problème des proto-roumains. La civilisation de Dridu. Note préliminaire”, *Dacia*, N.S., II, 1958, p. 371-383.
- Nestor, Zaharia 1959 - I. Nestor, E. Zaharia, „Săpăturile de la Dridu”, *MCA*, VI, 1959, p. 594-603.
- Nestor, Zaharia 1961 - I. Nestor, E. Zaharia, „Săpăturile de la Mediaș”, *MCA*, VII, 1961, p. 173-176.
- Pankau 2004a – C. Pankau, *Die älterhalltattzeitliche Keramik aus Mediaș / Siebenbürgen*, Universitätsforschungen zur prähistorischen Archäologie 109, Bonn, 2004.
- Pankau 2004b – C. Pankau, „Noi contribuții privind locuirea halltattiană timpurie de la Mediaș, Transilvania, România”, *ATS*, 3, 2004, p. 119-140.
- Paul *et alii* 2002 – I. Paul, A. Ursuțiu, G. T. Rustoiu, „Sondaje arheologice la Micești Cigaș, județul Alba”, *PA*, II, 2002, p. 9-24.
- Petrovszky, Cadariu 1979 – R. Petrovszky, Ș. Cadariu, „Așezări ale culturii Coțofeni în județul Caraș-Severin”, *Banatica*, 5, 1979, p. 35-68.
- Pinter *et alii* 2006 – Z. K. Pinter, A. Dragotă, I. M. Țiplic, *Piese de podoabă și vestimentație la grupurile etnice din Transilvania (sec. VII-XII)*, Bibliotheca Septemcastrensis XXII, Alba Iulia, 2006.
- Popa 2005 – C. I. Popa, „Modificări culturale la finalul Bronzului Timpuriu și începutul Bronzului Mijlociu în Transilvania”, în C. I. Popa, G. T. Rustoiu (ed.), *Omagiul profesorului Ioan Andrițoiu cu prilejul împlinirii a 65 de ani. Studii și cercetări arheologice*, Alba Iulia, 2005, p. 51-183.
- Popa 2010 – C. I. Popa, „Modificări culturale la finalul Bronzului Timpuriu și începutul Bronzului Mijlociu în Transilvania”, în C. I. Popa, R. Totoianu, *Aspecte ale*

- epocii bronzului în Transilvania (între vechile și noile cercetări)*, Sebeș, 2010, p. 11-170.
- Popa, Totoianu 2010 – C. I. Popa, R. Totoianu, „Noi opinii privitoare la evoluția culturală a Bronzului târziu în zona centrală și de sud-vest transilvăneană”, în C. I. Popa, R. Totoianu, *Aspecte ale epocii bronzului în Transilvania (între vechile și noile cercetări)*, Sebeș, 2010, p. 171-291.
- Protase 2004 – D. Protase, *Cimitirul slav de la Ocna Sibiului (sec. VIII-IX)*, Bibliotheca Septemcastrensis VIII, București, 2004.
- Radu 1967 – D. Radu, “Muzeul regional Alba Iulia. Scurtă privire istorică”, *Apulum*, VI, 1967, p. 557-589.
- Rădulescu, Harțuchi 1967 – A. Rădulescu, N. Harțuchi, *Cimitirul feudal-timpuriu de la Castelu*, Constanța, 1967.
- Roman 1976 – P. I. Roman, *Cultura Coțofeni*, București, 1976.
- Roman 1986 – P. Roman, “Perioada timpurie a epocii bronzului pe teritoriul României”, *SCIVA*, 37, 1, 1986, p. 29-55.
- Rotea 1987 – M. Rotea, “Locuirea Coțofeni de la Deva – “Strada Deva”, *Sargetia*, XX, 1987, p. 475-479.
- Rotea 1994 – M. Rotea, “Penetrația culturii Otomani în Transilvania. Între realitate și himeră”, *Apulum*, XXXI, 1994, p. 39-57.
- Rustoiu 1999 – G. T. Rustoiu, “O așezare preistorică inedită identificată pe teritoriul municipiului Alba Iulia”, *BCȘS*, 5, 1999, p. 95-105.
- Simina 2002 – N. M. Simina, “Considerații asupra mormintelor medievale timpurii descoperite în anul 1865 la Sebeș (jud. Alba)”, *Arheologia Medievală*, IV, 2002, p. 47-59.
- Simion 1971 – G. Simion, “Necropola feudal-timpurie de la Nalbant”, *Peuce*, II, 1971, p. 221-249.
- Sîrbu 1993 – V. Sîrbu, *Credințe și practici funerare, religioase și magice în lumea geto-dacilor (pornind de la descoperiri arheologice din Câmpia Brăilei)*, Galați, 1993.
- Sztánsuj, Körösfői 2009 – S. J. Sztánsuj, Z. Körösfői, “Késő rézkori telepnyomok Fiatfalva – Alsó-Kövesföld lelőhelyen”, *MIMK* 1, 2009, p. 15-36.
- Toropu, Stoica 1972 – “La nécropole préféodale d’Obîrșia-Olt (Note préliminaire)”, *Dacia*, N.S., XVI, 1972, p. 163-189.
- Țiplic 2002-2003 – M. Țiplic, “Necropolele de tip Mediaș din Transilvania”, *ActaMN*, 39-40/II, 2002-2003, p. 9-22.
- Ursuțiu 2002 – A. Ursuțiu, *Etapă mijlocie a primei vârste a fierului în Transilvania (cercetările de la Bernadea, com. Bahnea, jud. Mureș)*, Cluj-Napoca, 2002.
- Ursuțiu 2009 – A. Ursuțiu, “Descoperiri aparținând bronzului târziu / Late Bronze Age discoveries”, în S. Mustăță, F. Gogâltan, S. Cociș, A. Ursuțiu (ed.), *Cercetări arheologice preventive la Florești – Polus Center, jud. Cluj (2007) / Rescue excavations at Florești – Polus Center, Cluj County (2007)*, Cluj-Napoca, 2009.
- Vasiliev et alii 1991 – V. Vasiliev, I. Al. Aldea, H. Ciugudean, *Civilizația dacică timpurie în aria intracarpatică a României. Contribuții arheologice: așezarea fortificată de la Teleac*, Cluj-Napoca, 1991.
- Zaharia 1965 – E. Zaharia, “Remarques sur le Hallstatt ancien de Transylvanie. Fouilles et trouvailles de Mediaș 1958”, *Dacia*, N.S., IX, 1965, p. 83-104.
- Zaharia 1967 – E. Zaharia, *Săpăturile de la Dridu. Contribuție la arheologia și istoria perioadei de formare a poporului român*, București, 1967.
- Zirra 1963 – VI. Zirra, “Двухрядовый могильник раннефеодальной эпохи б капул Вишпор - Истрия”, *Dacia*, N.S., VII, 1963, p. 355-412.

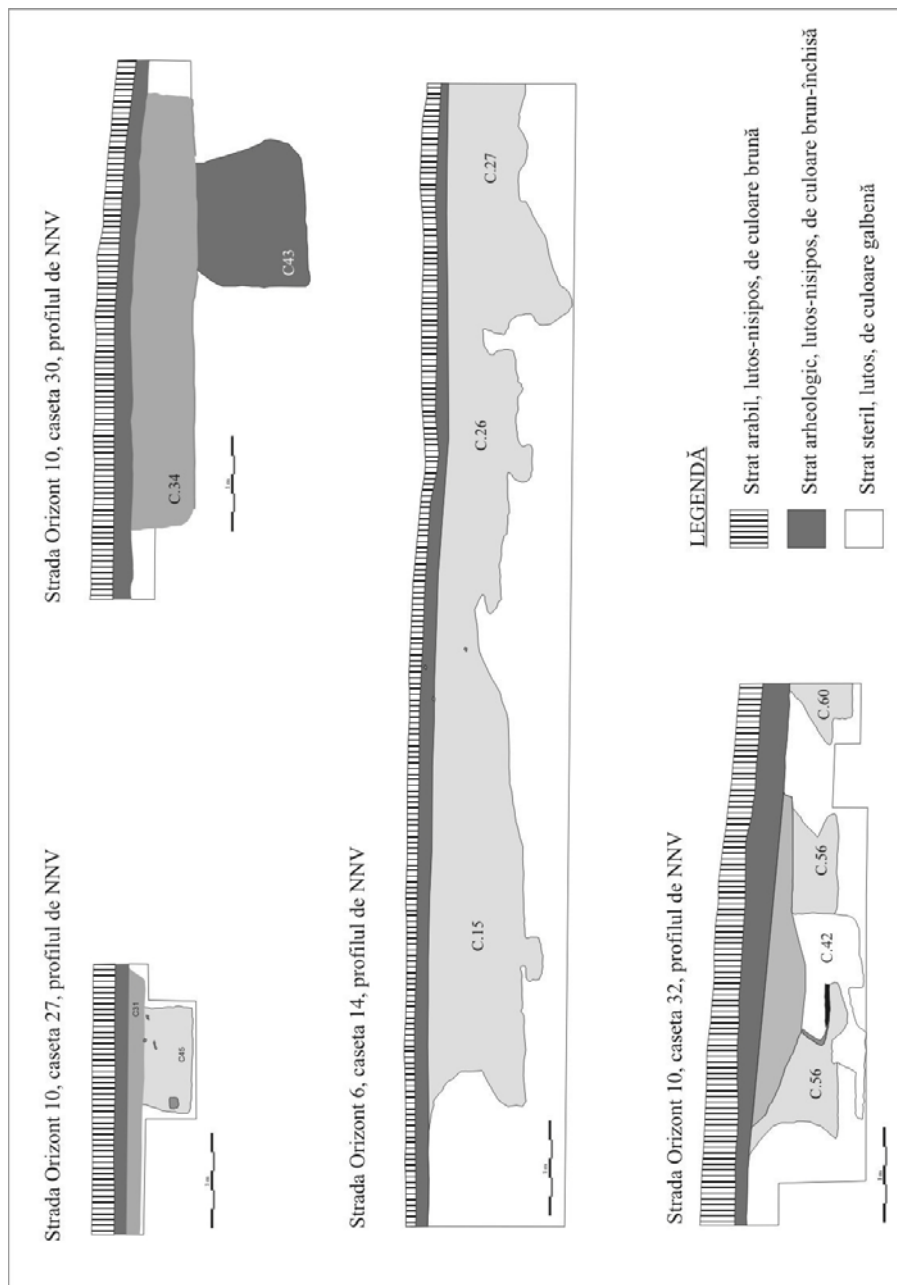
Situl arheologic de la Micești - *Cigaș*

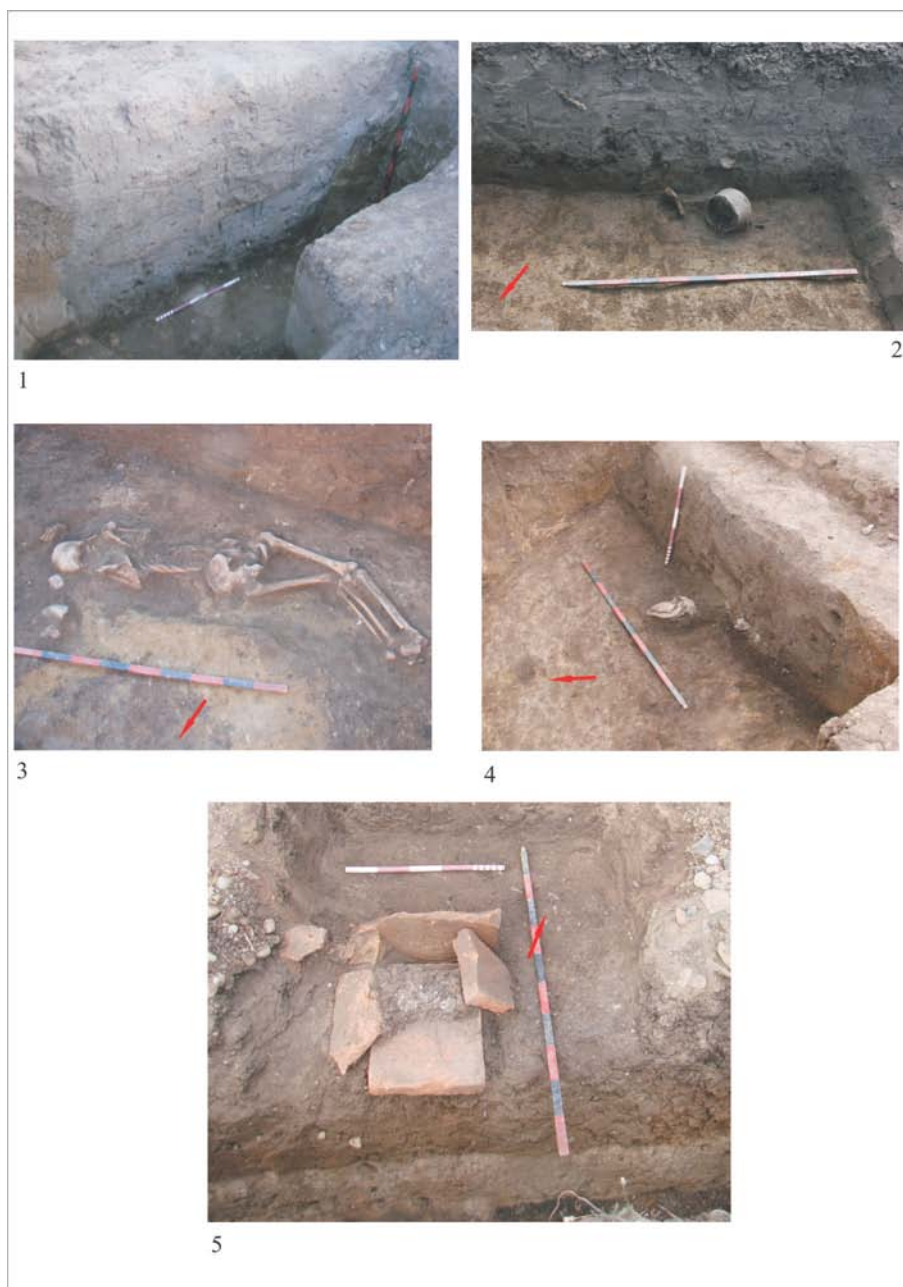
Pl. I. 1. Poziționarea sitului de la Micești – *Cigaș* pe o imagine satelitară cu Europa; 2. Situl fotografiat de pe Dealul Mamut; 3. Ortofotoplan cu situl din punctul *Cigaș*; 4. Situl văzut dinspre lunca joasă a râului Ampoi.

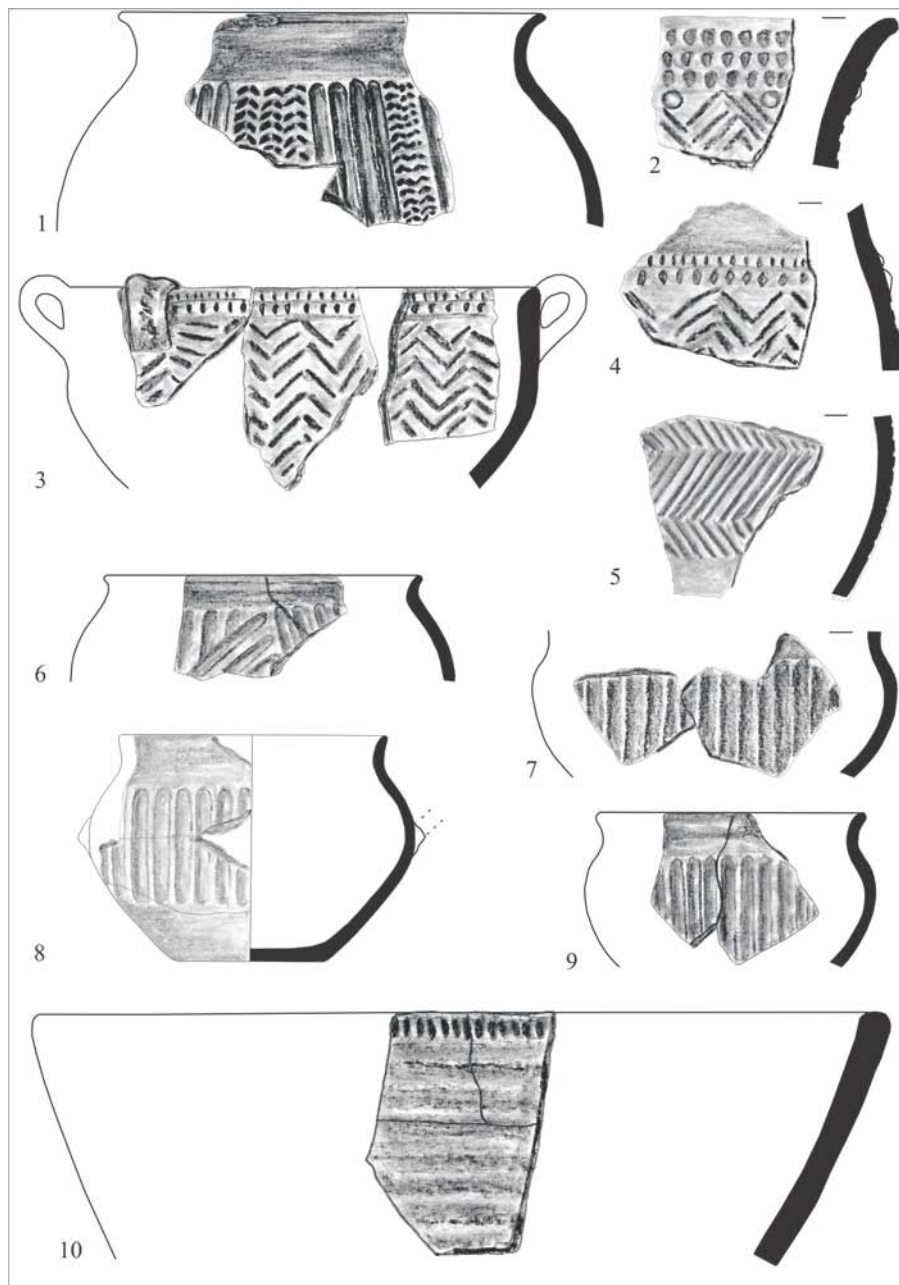
Pl. II. Răspândirea complexelor arheologice în situl de la Micești în urma cercetărilor arheologice preventive din 2009.

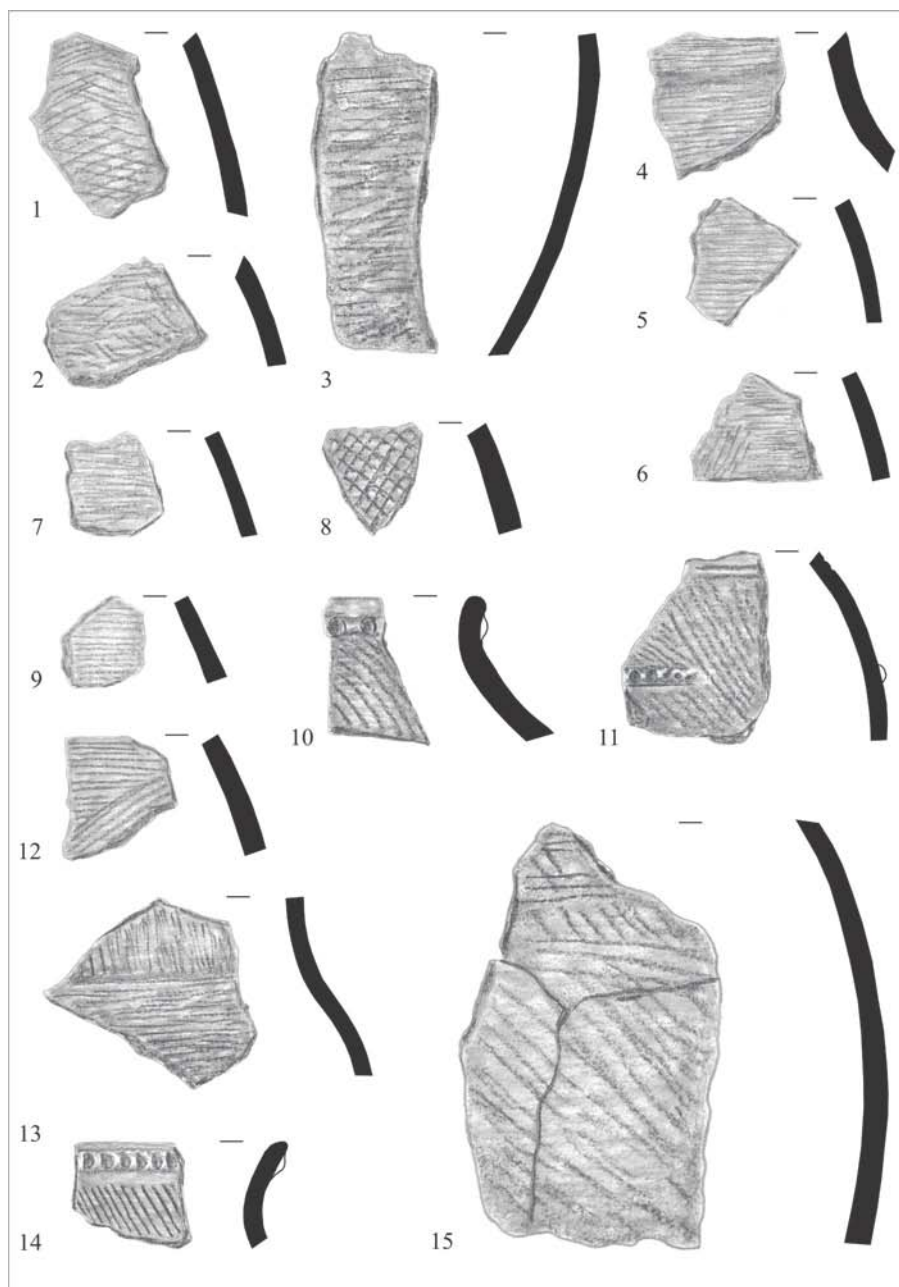
Pl. III. Profile stratigrafice obținute în urma cercetării arheologice preventive din 2009 în situl de la Micești-Cigaș.

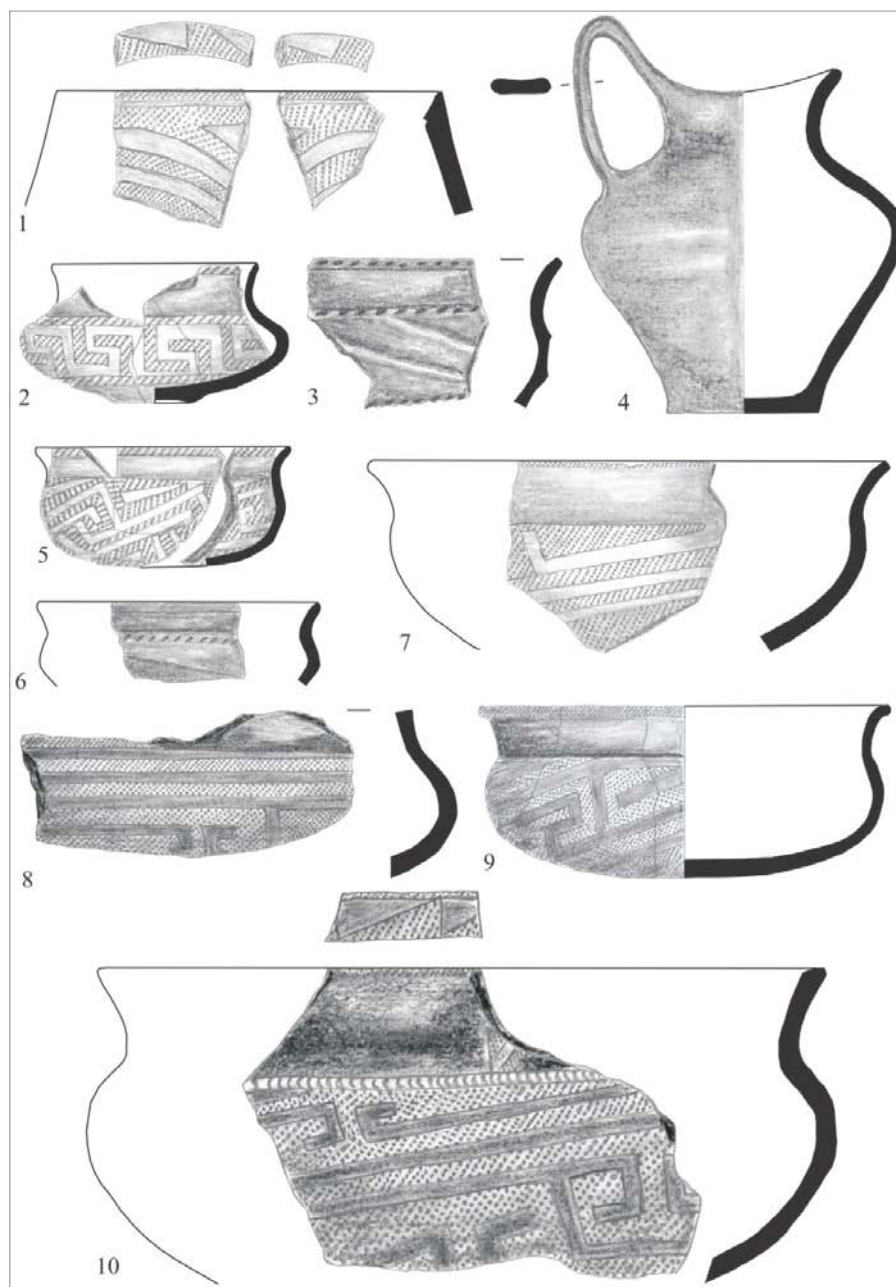
Pl. IV. 1. Secționarea gropii C. 59 (grupul Cugir-Band); 2. Materiale ceramice din groapa C. 61; 3. Schelet descoperit în groapa C. 64 (cultura Gáva); 4. Schelet de câine descoperit în groapa C. 83 (epoca dacică); 5. Mormânt de incinerare în urnă (C. 99) depus în cistă de cărămizi (epoca medievală timpurie).

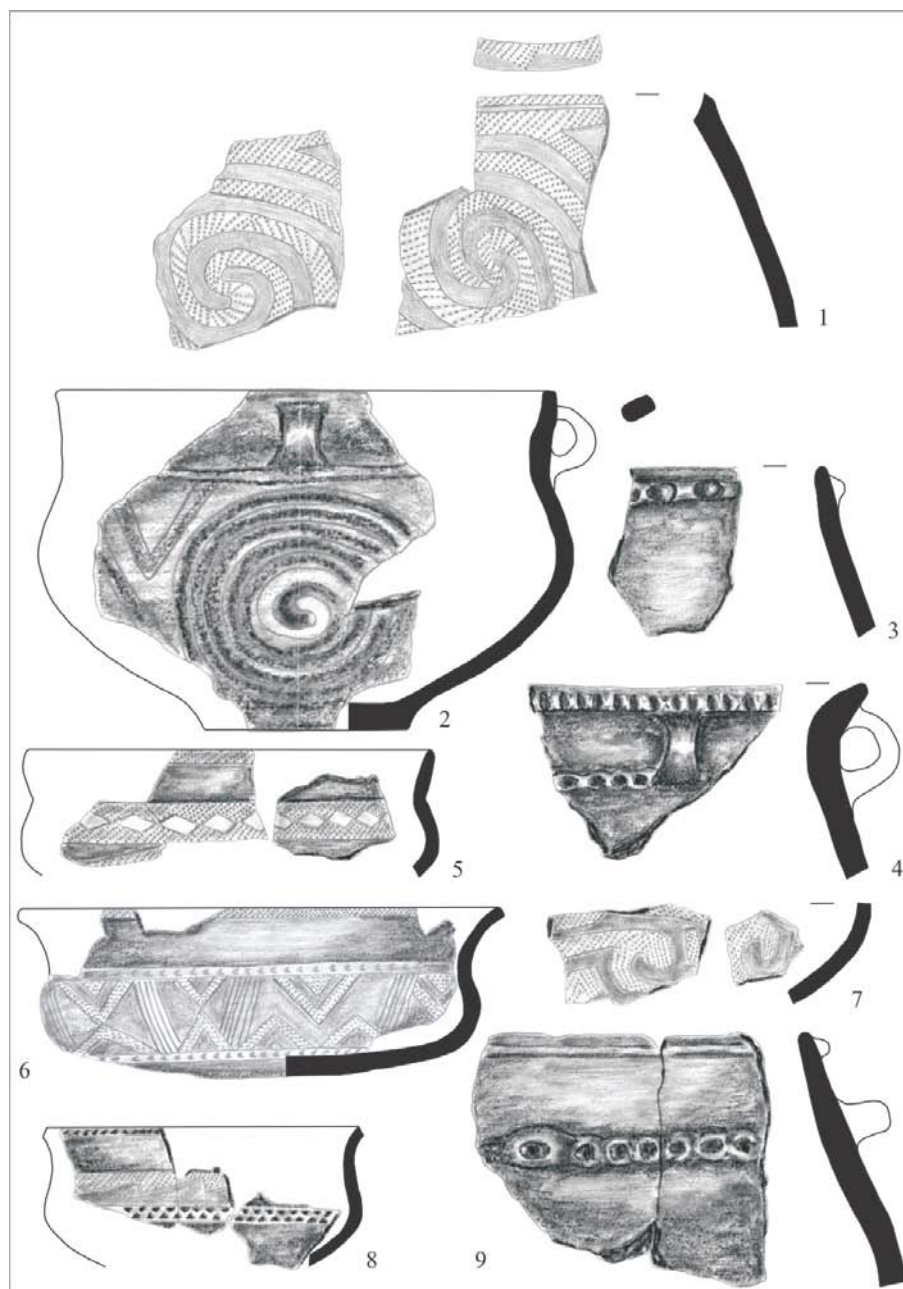
Pl. V. Materiale ceramice din epoca eneolitică finală (cultura Coțofeni).

Pl. VI. Materiale ceramice din epoca bronzului timpuriu (grupul Gornea-Orlești / Gornea-Foeni).

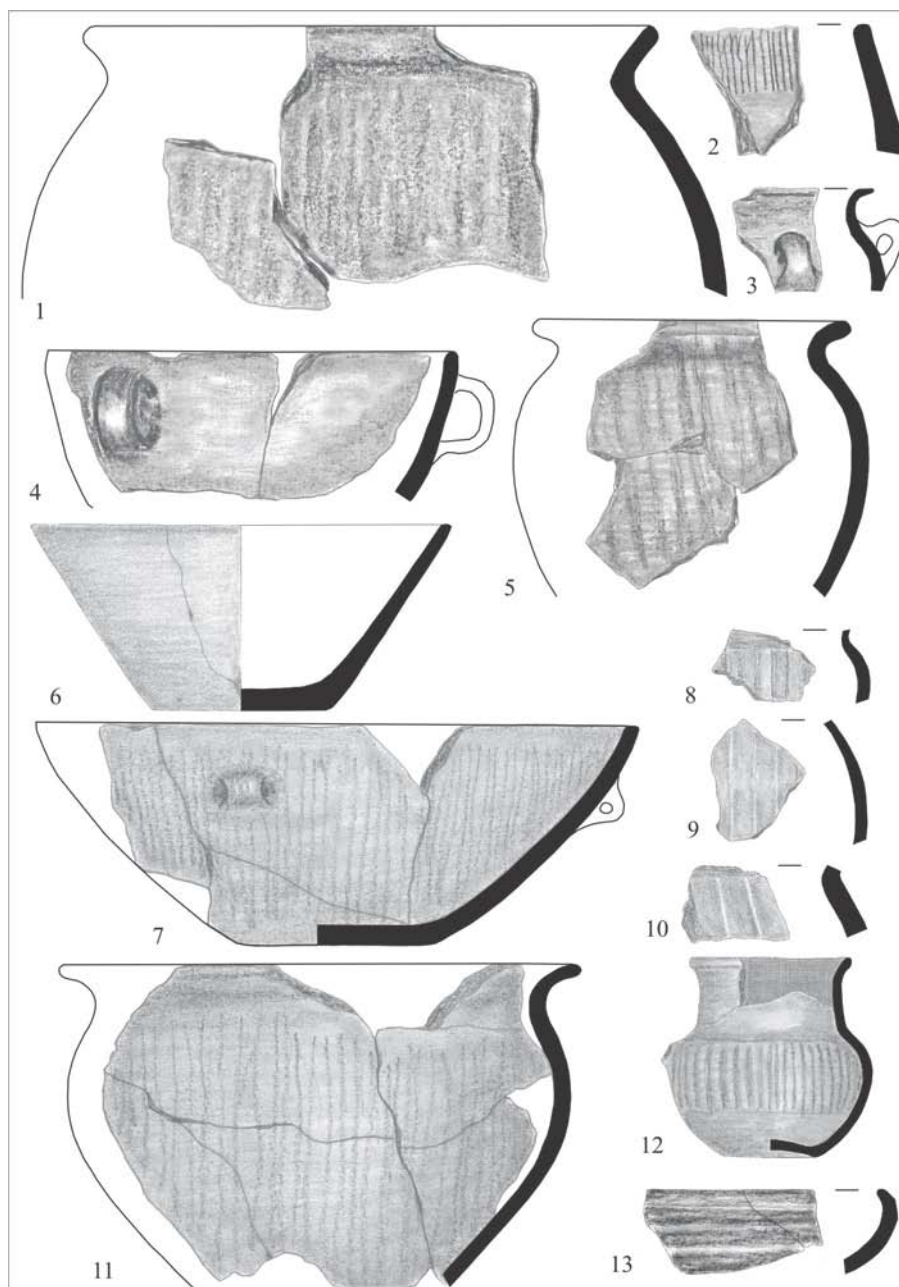
Pl. VII. Materiale ceramice din epoca bronzului mijlociu (cultura Wietenberg III/C).

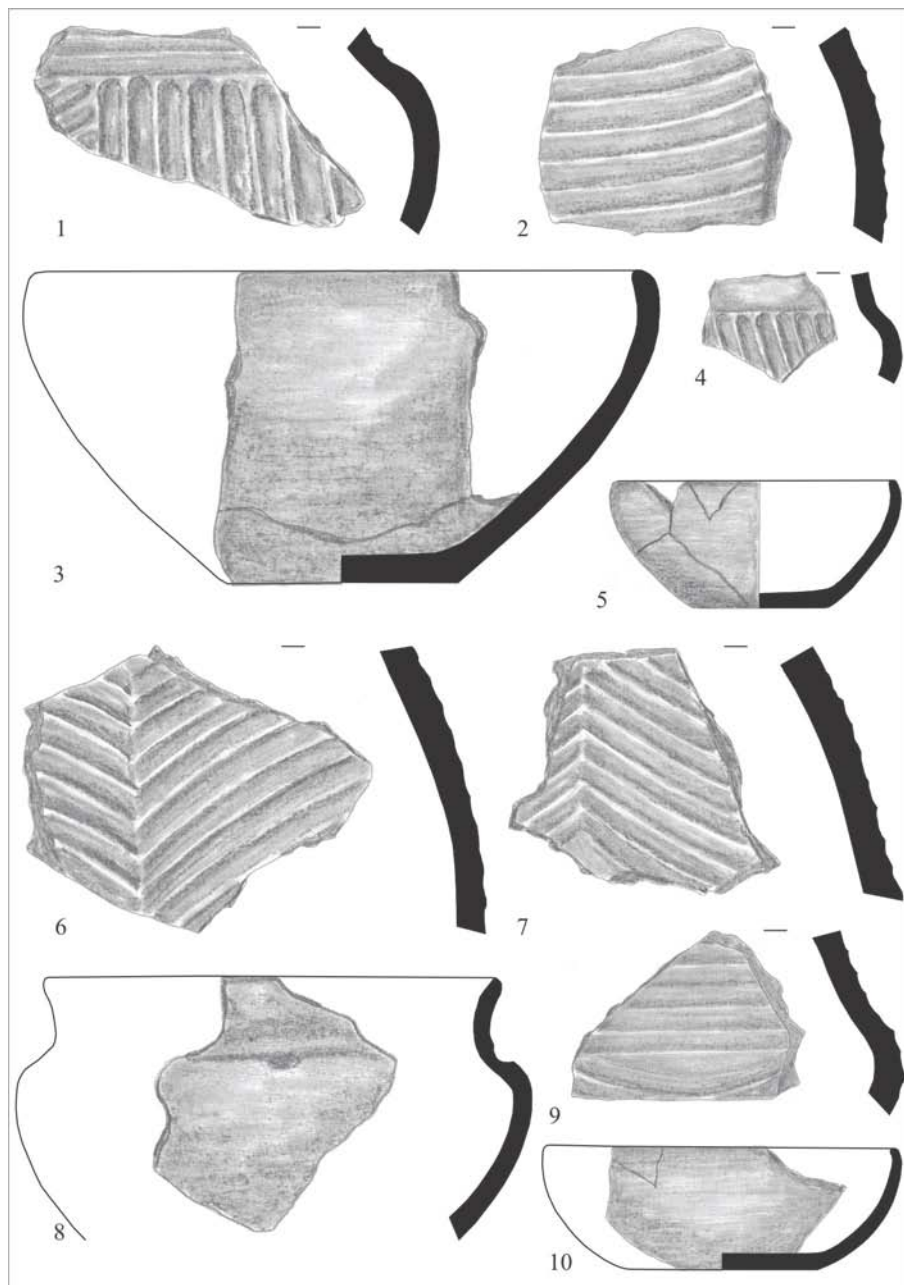
Pl. VIII. Materiale ceramice din epoca bronzului mijlociu (cultura Wietenberg III/C).

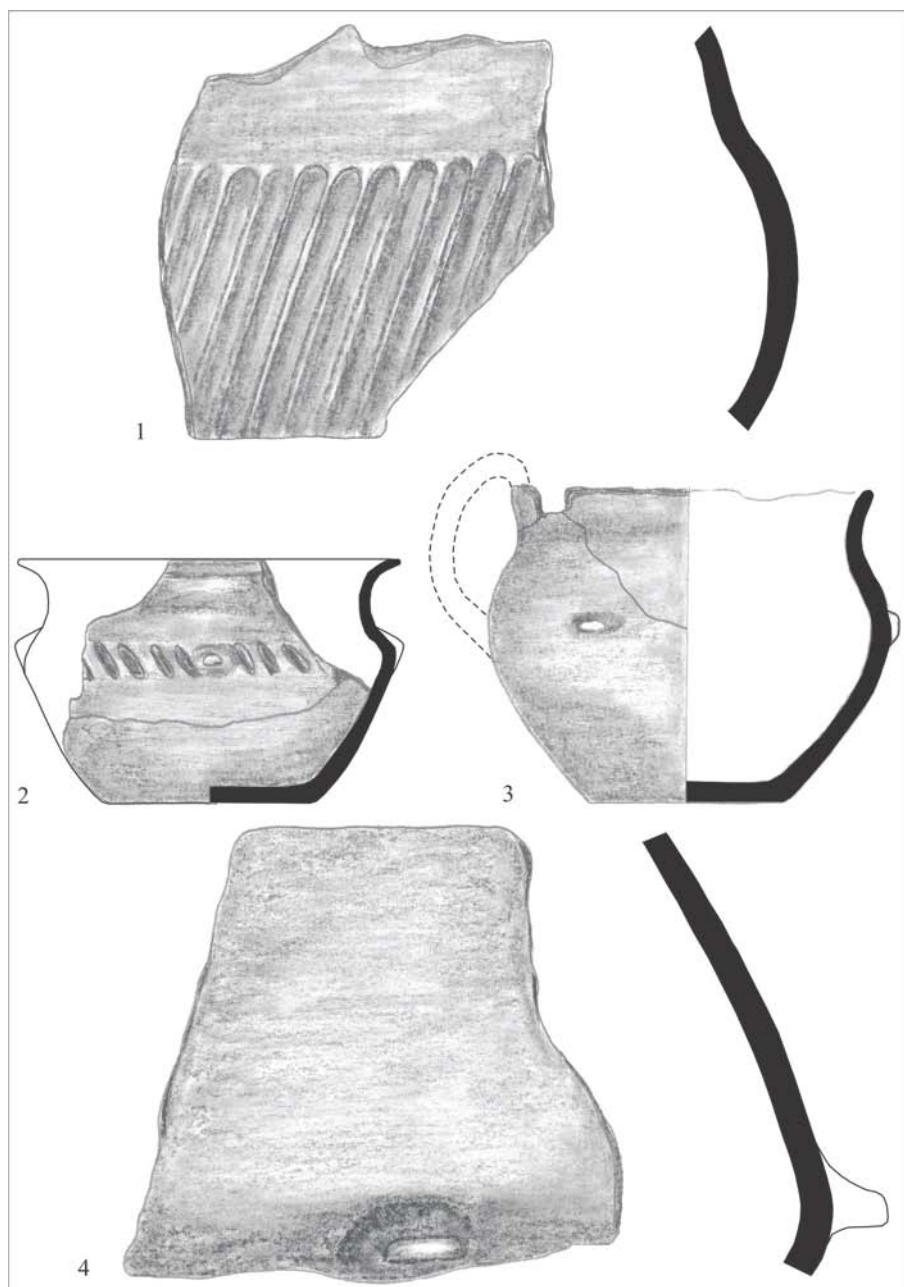
Pl. IX. 1-6, 9. Materiale ceramice din epoca bronzului târziu (cultura Wietenberg IV/D); 7-8. ciocane din piatră (cultura Wieteneberg).

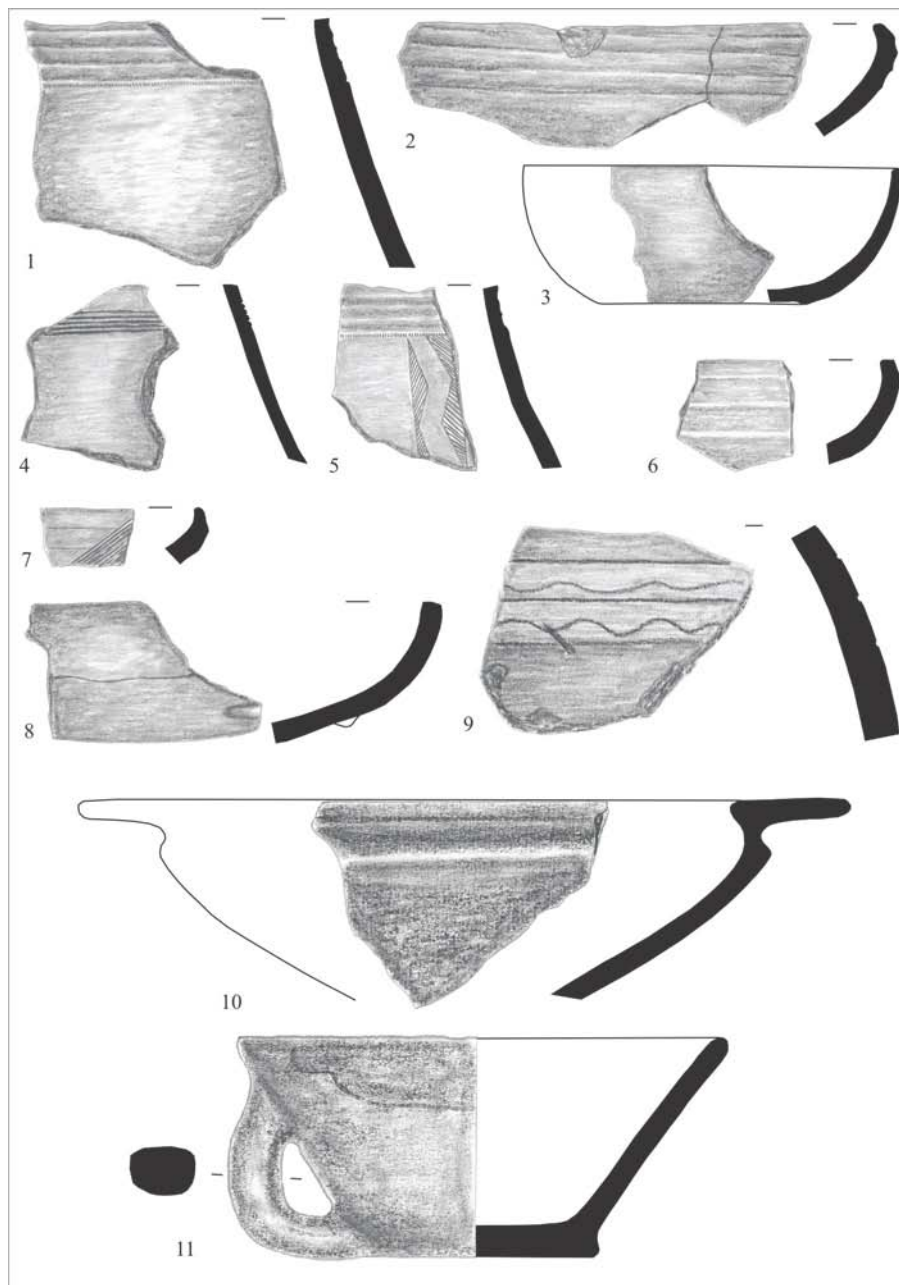
Pl. X. Materiale ceramice din epoca bronzului târziu (grupul Cugir-Band).

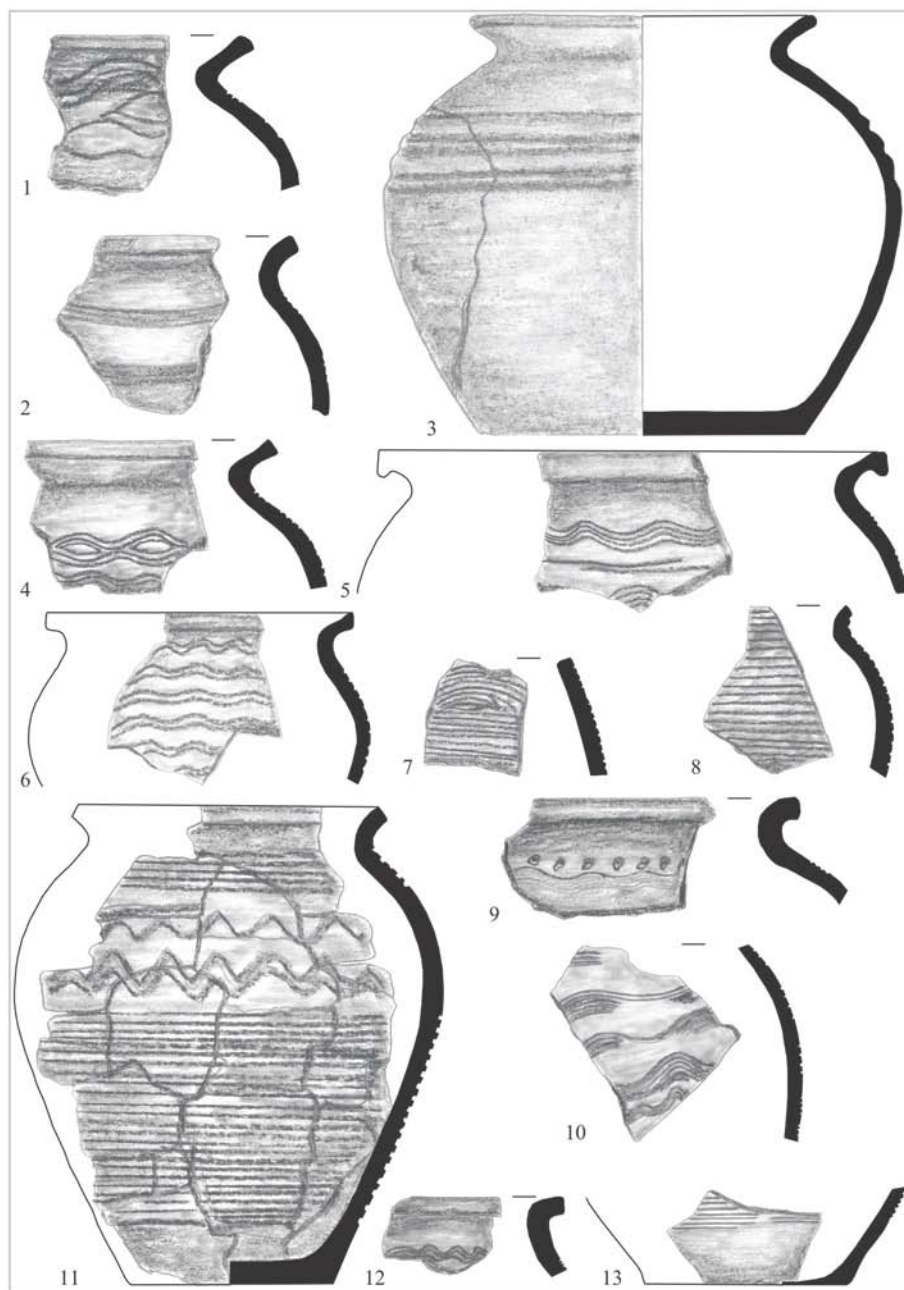
Pl. XI. Materiale ceramice din prima epocă a fierului (cultura Gáva).

Pl. XII. Materiale ceramice din prima epocă a fierului (cultura Gáva).

Pl. XIII. 1-8. Materiale ceramice din prima epocă a fierului (cultura Basarabi); 9-11. Materiale ceramice din a doua epocă a fierului (epoca dacică).

Pl. XIV. Materiale ceramice din epoca medievală timpurie(sec. IX).